

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้และวัยของผู้ตอบที่มีต่อความคงที่ของผลการวัดทางสังคมมิติ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สังคมมิติ

- 1.1 ประวัติความเป็นมาและความหมายของกลวิธีทางสังคมมิติ
- 1.2 สังคมมิติกับการศึกษา
- 1.3 วิธีการวัดทางสังคมมิติ
- 1.4 การเลือกเกณฑ์สังคมมิติ
- 1.5 การกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้
- 1.6 การดำเนินการวัดทางสังคมมิติ
- 1.7 การวิเคราะห์ข้อมูลสังคมมิติ
- 1.8 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทางสังคมมิติ

ตอนที่ 2 พัฒนาการทางสังคมของเด็ก

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเที่ยงการวัดทางสังคมมิติ

- 3.1 งานวิจัยเกี่ยวกับสังคมมิติในประเทศไทย
- 3.2 งานวิจัยเกี่ยวกับสังคมมิติในต่างประเทศ

ตอนที่ 1 สังคมมิติ

1.1 ประวัติความเป็นมาและความหมายของกลวิธีทางสังคมมิติ

1.1.1 ประวัติความเป็นมาของกลวิธีทางสังคมมิติ

J. L. Moreno ผู้ได้รับเกียรติยกย่องว่าเป็น "บิดาแห่งกลวิธีสังคมมิติ" เขาได้เป็นผู้กำหนดแนวทางและพัฒนาวิธีการเกี่ยวกับการวัดทางสังคมมิติ จากผู้ที่ทำการศึกษาก่อนหน้านี้แล้ว ประมาณ 2 - 3 คน ในช่วงปี ค.ศ. 1905 - 1925 ขณะที่ Moreno ปฏิบัติงานอยู่ที่ยุโรป เขาได้ใช้กลุ่มเด็กในกรุงเวียนนาในการศึกษาและพัฒนาความคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของบุคคล และในระหว่างปี ค.ศ. 1915 และ 1918 รัฐบาลของประเทศออสเตรียได้จ้างให้ Moreno เข้าร่วมในโครงการช่วยเหลือองค์กรของผู้อพยพพลัดชาติอิตาลีที่มีสิทธิอยู่ในประเทศออสเตรีย ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 10,000 คน ที่อพยพมาอยู่ที่กรุง Mittenhof ใกล้กรุงเวียนนาก่อนเกิดสงครามอิตาลี เขาได้ประยุกต์ใช้ความคิดเกี่ยวกับสังคมมิติในการวางแผนติดต่อสื่อสารกับผู้อพยพเหล่านั้น คำว่า "สังคมมิติ" จึงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก

ช่วงที่ 2 ในปี ค.ศ. 1925 Moreno ได้เข้าร่วมทำงานกับคณะทำงาน จำนวน 6 คน ที่กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ซึ่งได้แก่ William H. Bridge, E Stagg Whitin, Helen H. Jennings, William Alanson White, Fanny French Morse และ Gardner Murphy ต่อมาในปี ค.ศ. 1933 เขาได้ร่วมทำงานกับสมาคมทางการแพทย์ของมลรัฐนิวยอร์กในการทำกิจกรรมทางสังคมมิติกับกลุ่มทดลองเล็กๆ จำนวนกว่า 100 งาน ศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยาองค์กรและชุมชนในห้องดิน (Psychological Organization of Groups in the Community) เขาได้อธิบายถึงการค้นพบโดยการนำวิธีการทางสังคมมิติมาใช้ รวมทั้งได้เขียนรายงานเผยแพร่ตีพิมพ์อย่างกว้างขวาง ต่อมาในปี ค.ศ. 1934 Moreno ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อว่า "Who shall survive? A New Approach to the problem of human relation" ซึ่งได้บรรยายเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมิติ

ระยะต่อมานี้วิธีการทางสังคมมิติได้รับความสนใจและใช้อย่างกว้างขวาง มีการวิเคราะห์วิจารณ์วิธีการทางสังคมมิติมากขึ้น ระหว่างนี้ได้มีงานวิจัยที่ตีพิมพ์ออกมาเผยแพร่และมีวารสารเกิดขึ้น 2 ชื่อ คือ Sociometric review ในปี ค.ศ. 1936 และในปี ค.ศ. 1937 ได้เปลี่ยนเป็นชื่อ "Sociometry. A Journal of Interpersonal Relation." โดยมี Gardner Murphy เป็นบรรณาธิการคนแรก

ช่วงที่ 3 เริ่มขึ้นในปีค.ศ.1941 โดยมีการนำความคิดทางสังคมมิติเผยแพร่ไปยัง สหรัฐอเมริกา ยุโรป และส่วนต่าง ๆ ของโลก มีการตั้งโรงพิมพ์Beacon House เพื่อพิมพ์หนังสือและเอกสารเกี่ยวกับสังคมมิติ โดยเฉพาะ มีการจัดตั้งสถาบันสังคมมิติในนิวยอร์กขึ้นในปี 1942 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกหัดนักสังคมมิติให้มีความสามารถที่จะสอนในระดับอุดมศึกษาและเลือกเฟ้นสถานศึกษาที่สามารถเข้าร่วมโครงการสอนและฝึกหัดกลวิธีทางสังคมมิติ อันเป็นแนวทางในการถ่ายทอดไปยังสถานศึกษาอื่นต่อไป แต่ละสถานศึกษามีการประชุมร่วมกันระหว่างสาขาวิชาด้านต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา วัฒนธรรม มนุษยวิทยา ชีววิทยา จิตเวช เศรษฐศาสตร์และอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมและแก้ใขการทำงาน รวมทั้งมีการเผยแพร่ และทดลองร่วมกันระหว่างสาขา นอกจากนี้ยังมีการพิมพ์หนังสือและเอกสารต่าง ๆ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคมมิติซึ่งเป็นที่นิยมมากในยุคนั้น ภายใต้แนวคิดที่ว่า "การกระจายแนวคิดที่ดีที่สุด คือให้คนอื่นได้รับรู้ด้วย" ต่อมาในปี ค.ศ.1953 มีการจัดการพิมพ์หนังสือ "Who Shall Survive ?" ขึ้นใหม่ และในปี ค.ศ.1955 Moreno ได้ถ่ายทอดแนวคิดลงในวารสารสังคมมิติเพื่อเผยแพร่สู่นักสังคมวิทยาชาวอเมริกา ทำให้ Sociometry: A Journal of Research in Social Psychology แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตามสังคมมิติมิได้ปลอดการวิเคราะห้วิจารณ์ ในปี ค.ศ.1948 Lomis และ Pepinsky ได้ยกตัวอย่างงานวิจัยและบทความต่าง ๆ ที่ได้รับการวิจารณ์ในหนังสือและวารสารที่ดีพิมพ์เป็นจำนวนมาก เช่น Sociometry และวารสารเกี่ยวกับสังคมมิติ และได้มีการปรับปรุงครั้งใหญ่ ทั้งทางด้านหลักการและความเข้าใจในความสัมพันธ์ทางสังคม ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น Edward ได้วิจารณ์งานทางสังคมมิติว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของบุคคล ซึ่งเป็นเพียงความเข้าใจขั้นพื้นฐาน เขาเสนอว่า ถ้านำมีการนำเทคนิคทางคณิตศาสตร์ไปใช้กระบวนการศึกษาจะทำให้การกำหนดจุดมุ่งหมาย ชัดตกลง และสมมุติฐาน เกิดความชัดเจน และได้รับข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้อง Lindzey และ Borgotta (1954) ได้กล่าวว่า การวัดทางสังคม ในปัจจุบันมีลักษณะที่กว้าง ๆ ใช้ทั้งจิตวิทยาสังคมและสังคมวิทยา ซึ่งการเรียนรู้จากเทคนิคทางสังคมมีความจำเป็นสำหรับผู้ทำงานในด้านนี้

สังคมมิติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมนี้เป็นเรื่องกว้างขวางมากครอบคลุมไปถึงกิจกรรมในวงอุตสาหกรรม ในหน่วยงานทหาร ตลอดจนสถาบันต่าง ๆ และโรงเรียน วิชานี้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา ทั้งในขอบเขตการนำไปใช้และการศึกษาอย่างกว้างขวาง

(K. M. Evan, 1966)

1.1.2 ความหมายของสังคมมิติ

การวัดทางสังคมมิติแต่เดิมจะเป็นการนับสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่คนปฏิบัติโดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น การนับคำพูด การนับการกระทำ การนับบทบาทหน้าที่ การนับการได้รับเลือกและถูกปฏิเสธ การนับจังหวะการเดินหรือการกิน ต่อมาหลังการวัดทางสังคมมิติมีการเปลี่ยนวิธีการใหม่ คือ วิธีการทางสังคมวิทยาที่เป็นวิทยาศาสตร์ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการให้ผู้ที่ทำการศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินฐานะทางสังคมมิติด้วย (Moreno, 1953)

สังคมมิติ (sociometry) มาจากคำว่า Socius หมายถึง หมู่เพื่อนหรือกลุ่มเพื่อน (Companion) และมาจากภาษาละตินที่ว่า Metrum หรือภาษากรีกคำว่า Metron ซึ่งหมายถึงการวัด (measure) (K. M. Evan, 1966)

Moreno ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สังคมมิติ (Sociometry) คือ การศึกษาเชิงคณิตศาสตร์เกี่ยวกับลักษณะทางจิตใจของคน เป็นการทดสอบเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการใช้ วิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (K. M. Evan, 1966)

ผู้เชี่ยวชาญทางสังคมมิติลงความเห็นว่าการจำกัดความนี้เป็นคำจำกัดความที่ให้ความกระจ่างเพียงพอแล้ว ต่อมา Chapin ได้ทำการวิเคราะห์คำว่า "สังคมมิติ (Sociometry)" ที่มาจากคำว่า Socius หมายความว่า สังคม จากจุดนี้ทำให้เกิดการขยายความคิดเห็นที่ว่า Moreno ใช้คำที่แคบและ Chapin ใช้คำที่กว้างและได้แบ่งการวัดทางสังคมออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) การวัดคุณลักษณะทางจิตวิทยา หรือมาตรวัดทางจิตวิทยา
- 2) การวัดคุณลักษณะประชากร ซึ่งเกี่ยวกับลักษณะส่วนใหญ่ของประชากร
- 3) การวัดทางสังคมมิติโดยการใช้มาตรวัดกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มสังคม และความพยายามในการวัดกลุ่มครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางครอบครัว (Evan, 1966)

Jame R. Braclay อธิบายว่า สังคมมิติ เป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่ทำให้คนรู้จักตนเอง และเป็นเครื่องมือช่วยวิเคราะห์สัมพันธภาพของตนเองในกลุ่มเพื่อนเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของแต่ละบุคคลด้วย (Evan, 1966)

Norman E. Gronlund กล่าวว่า สังคมมิติเป็นวิธีการที่จะประเมินขอบเขตของการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและการกำหนดโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายใน กลุ่มสังคมนั้น ๆ (Gronlund, 1959)

คำว่า Sociometry จึงเป็นกระบวนการที่พยายามจะวัดความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคล และรูปแบบของพฤติกรรมที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในกลุ่มประชากร ซึ่งเป็นการศึกษาในพื้นที่เฉพาะเจาะจง Moreno ได้กล่าวว่า วิธีการในการวัดทางสังคมมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

- 1) การวิจัยในช่วงแรก ๆ การทำสังคมมิติมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์กรหนึ่ง ๆ และ / หรือ หลายองค์กร
- 2) เพื่อวินิจฉัยการดำเนินการซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดประเภทตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคลในกลุ่มหรือองค์กรในสังคม
- 3) เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขหรือหาวิธีการปกครองที่จะช่วยเหลือบุคคลในแต่ละกลุ่มให้มีการปรับตัวที่ดีขึ้น (K. M. Evan, 1966)

Kumer and Treadwell กล่าวว่า สังคมมิติ เป็นกลวิธีการหนึ่งที่ใช้ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลกับสมาชิกในสังคม (Treadwell, 1997)

สรุป สังคมมิติ เป็น วิธีการในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมในกลุ่มบุคคลจากการเลือกเพื่อนที่อยากมีความสัมพันธ์ทางสังคมในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยพิจารณาผลที่ได้ด้วยวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

1.2 สังคมมิติกับการศึกษา

สังคมมิติได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเด็กในโรงเรียนระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่เด็กเริ่มมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เมื่อเข้าสู่ระบบโรงเรียนพัฒนาการทางสังคมของเด็กจะเริ่มขยายจากบ้านไปสู่โรงเรียน กิจกรรมที่กระทำในโรงเรียนส่วนใหญ่นั้นเกิดขึ้นในชั้นเรียน อาทิ การจัดแบ่งนักเรียนเป็นแต่ละชั้นเรียน การแบ่งกลุ่มทำงาน การคุยหรือเล่นด้วยกัน ส่วนเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ครูจะศึกษาพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ ได้ โดยอาศัยสังคมมิติภายในชั้นเรียนและนอกห้องเรียนเป็นเครื่องมือในการวัดได้เป็น

อย่างดี จากการค้นคว้าตอนหนึ่งของ Moreno ในปี 1953 พบว่า ผลการศึกษาทางสังคมมิติเกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมของเด็กสามารถแบ่งได้ดังนี้

1) ตั้งแต่วัยเด็กเล็กถึง 9 ปี ซึ่งอยู่ในขั้นเตรียมการเข้าสู่สังคม คือ เด็กวัยนี้ยังไม่รู้จักการร่วมมือกันเท่าใดนัก การเลือกเพื่อนก็เป็นไปอย่างเบาะๆ สดแต่โอกาส มีการเลือกกันและกัน แต่เพียงเล็กน้อย ยิ่งเด็กเล็กเท่าใดก็ยิ่งมีจำนวนคนที่ไม่ถูกเลือกมากขึ้น

2) เด็กในช่วงอายุ 9 -14 ปี อยู่ในระยะแรกที่รู้จักการร่วมมือกัน มีพัฒนาการทางสังคมดีกว่าพวกแรก รู้จักเลือกเพื่อนคู่หู รู้จักเลือกกันและกันมากขึ้น และมีจำนวนผู้ถูกปฏิเสธน้อยลง

3) เด็กอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป อยู่ในระยะที่สองของการรู้จักเข้าสู่สังคม ปรากฏว่าในระยะนี้เด็กรู้จักร่วมมือกับผู้อื่นอย่างเต็มที่ รู้จักผ่อนปรนและเอาอกเอาใจผู้อื่นยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

Moreno กล่าวว่า ถ้าจะแบ่งเด็กออกเป็นวัยต่าง ๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ก็จะได้ดังนี้

1) ก่อนอายุ 8 ปี ในการเลือกเพื่อนเด็กไม่ค่อยถือว่าจะจะเป็นเพศเดียวกันกับตนหรือไม่ สดแต่ว่าพอใจใครก็เลือกโดยไม่คำนึงถึงเพศ

2) อายุ 8 - 13 ปี เด็กจะพิถีพิถันในการเลือกเพศเดียวกันกับตนเป็นครั้งแรก

3) อายุ 13 ปีขึ้นไป เด็กอาจกลับไปเลือกเพื่อน โดยไม่คำนึงถึงว่าเขาจะเป็นเพศเดียวกับตนหรือไม่อีกครั้งหนึ่ง หรือรู้จักเลือกเพื่อนต่างเพศบ้างเป็นบางราย พอช่วงเด็กอายุ 13 - 17 ปี ขึ้นไป อาจจะกลับไปเลือกเพศเดียวกันอย่างจริงจังมากกว่าในชั้นที่ 2 เสียอีกก็มี ทั้งนี้ย่อมสุดแต่องค์ประกอบอื่น ๆ อีกด้วย (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2518)

1.2.1 จุดมุ่งหมายของการทำสังคมมิติทางการศึกษา

1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กในชั้นเรียน ซึ่งผลที่ได้ออกมาจะชี้ให้เห็นว่า เด็กคนไหนมีความเจริญทางสังคมในชั้นมากน้อยเพียงใด เช่น ผู้ที่ได้รับเลือกจากเพื่อนมาก แสดงว่ามีความเจริญทางสังคมมาก ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้เขามีพัฒนาการทางสังคมที่ดีอยู่เสมอ และผู้ที่ไม่ได้รับเลือกจากเพื่อนเลย แสดงว่ามีความเจริญทางสังคมน้อย ควรได้รับการช่วยเหลือ และปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมทางสังคมให้เขาเหล่านั้นมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้น

2) เพื่อช่วยพัฒนาการทางสังคมของเด็กเป็นรายบุคคล เมื่อครูทราบว่านักเรียนในชั้นแต่ละคนมีพัฒนาการทางสังคมอยู่ในระดับใด ครูสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไป

พิจารณาเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมให้กับเด็กแต่ละคนได้ถูกต้องตามระดับวุฒิภาวะทางสังคมของเขาเหล่านั้น

3) เพื่อประโยชน์ในการปกครองชั้น และการจัดชั้นเรียน ผลของสังคมมิติทำให้ทราบว่า นักเรียนในชั้นเรียน แบ่งเป็นกลุ่มในลักษณะใด กลุ่มละเท่าใด ลักษณะการเลือกเป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้จะช่วยครูสามารถจัดชั้นเรียน และปกครองชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ถูกต้องทำให้บรรยากาศในการเรียนดีขึ้น

4) เพื่อให้ครูผู้สอนรู้จักเด็กแต่ละคนให้ดียิ่งขึ้น จากผลคะแนนการวัดทางสังคม จะทำให้ครูทราบว่า เด็กในชั้นเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการทางสังคมเป็นอย่างไร เป็นปัญหามากน้อยเพียงใด ควรได้รับการส่งเสริมหรือแก้ไขในทิศทางใด เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีพัฒนาการทางสังคมที่เหมาะสมตามวัย (ประสาร ทิพย์ธารา, 2521)

1.2.2 ประโยชน์ที่ได้รับจากสังคมมิติในโรงเรียน

1) ทำให้ทราบลักษณะโดยทั่วไปของกลุ่ม กล่าวคือ จะทราบว่าในชั้นเรียนมีการแบ่งกลุ่มเป็นอย่างไร และทราบความสัมพันธ์ใน แต่ละกลุ่ม ซึ่งจะช่วยในการปกครองชั้นเรียนของครูเป็นอย่างดี

2) ทราบบทบาทของความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนในชั้น เพื่อหาทางส่งเสริมและแก้ไขได้ถูกต้อง เช่น เราจะทราบว่า เด็กบางคนมีเพื่อนนิยมนมาก แต่เด็กบางคนไม่มีเพื่อนชอบเลย ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ควรจะมีการจัดการช่วยเหลือได้

3) ครูได้ทราบว่าเด็กมีความสัมพันธ์ทางสังคมกันในลักษณะใด เพื่อครูจะได้จัดสภาพแวดล้อมให้แก่เด็กได้อย่างเหมาะสมและช่วยให้เด็กปรับตัวเองได้ (สถิตย์ วงศ์สุวรรณ, 2523)

1.3 วิธีการวัดทางสังคมมิติ (Kind of Sociometric Measurements) แบ่งได้เป็น 3 วิธี คือ

1.3.1 สังคมมิติแบบให้โอกาสเลือกโดยใช้คำถาม (Sociometric Question)

โดยเรียกแบบสอบถามนี้ว่า แบบใครชอบ (Guess who) เป็นวิธีที่นิยมใช้ในโรงเรียน โดยให้นักเรียนตอบคำถามที่เฉพาะเจาะจงตรงกับความต้องการ เช่น ถามว่า "ต้องการนั่งใกล้เพื่อนคนใด" ซึ่งเฉพาะเจาะจงคือต้องการนั่งใกล้ ใครเพื่อนที่ทำงานด้วย เล่นด้วย ไปไหนมา

ไหนด้วย แต่บางคำถามก็ได้หลายสิ่งหลายอย่างกว้างออกไป เช่น ถามว่า "อยากเที่ยวกับใคร" "ใครเป็นคนขยันที่สุดในชั้น" "ใครที่ชอบช่วยเหลือเพื่อนมากที่สุดในชั้น" "อยากทำงานกลุ่มร่วมกับใครบ้าง" Moreno ได้กล่าวไว้ว่าโอกาสในการเลือกตามวิธีสังคมมิตินั้น ควรจะมีพื้นฐานสะท้อนผลของสถานการณ์ที่เป็นจริง เช่น ใช้คำถามว่า "ใครที่ท่านชอบมากที่สุด" "ใครคือเพื่อนที่ดีที่สุดของท่าน" การทดสอบโดยใช้คำถามลักษณะนี้ เรียกว่า วิธีการวัดใกล้ตัว (Near sociometric)

การใช้แบบสอบถามสังคมมิติ นั้นควรจักได้สร้างความรู้สึก ความเข้าใจอันดีแก่นักเรียนให้ทั่วถึงเสียก่อน พร้อมชี้แจงให้ทราบถึงวิธีการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ผู้ตอบแน่ใจว่าสิ่งที่เขาตอบ ครูจะเก็บไว้เป็นความลับ คำตอบจะตรงความจริงและเป็นประโยชน์มากที่สุด ก็ต่อเมื่อนักเรียนในชั้นรู้จักกันดีแล้ว

คำถามที่ใช้สำหรับแบบทดสอบทางสังคมมิติ มักจะเป็นคำถามในลักษณะดังต่อไปนี้

- ใครที่เป็นเพื่อนสนิทของเธอที่สุดในชั้นนี้
- เธอชอบเล่นกับใครมากที่สุด
- เธออยากนั่งใกล้กับใครมากที่สุด
- เธอคิดว่าใครที่น่าเบียดที่สุด

คำถามแบบใครเอ่ย เป็นแบบสอบถามที่ให้นักเรียนที่อุปนิสัยใจคอ ความสนใจ บุคลิกภาพ พฤติกรรมต่าง ๆ ของเพื่อนในกลุ่ม ฉะนั้นก่อนใช้แบบสอบถาม "ใครเอ่ย" นี้จะต้องแน่ใจว่า นักเรียนในกลุ่มนั้นรู้จักคุ้นเคยกันดีพอสมควร และรู้จักกันอย่างทั่วถึงด้วย

1.3.2 สังคมมิติแบบการสร้างภาพสังคม (Sociogram)

ภาพสังคมเป็นลักษณะแผนภูมิแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของนักเรียนในกลุ่ม และแสดงให้เห็นจำนวนของการเลือก เช่น เลือกเป็นอันดับที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 ตลอดจนไม่ได้รับการเลือกเลย หรือไม่ได้เลือกใครเลย

การใช้สังคมมิติแบบการสร้างภาพสังคมนี้ ถ้าเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกได้เพียงคนเดียวหรือโอกาสเดียวแบบนี้เขียนแผนผังสังคมสะดวก ไม่ยุ่งยากซับซ้อน แต่ถ้าเป็นคำถามประเภทให้เลือก 2 และ 3 โอกาสขึ้นไป การเขียนภาพสังคมจะยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ตัวอย่างคำถาม ได้แก่

- เรากำลังจะจัดที่นั่งในชั้นเรียนของเราใหม่ โดยให้นักเรียนเลือกนั่งตามสมัครใจโปรดเขียนชื่อเพื่อนที่ท่านอยากจะนั่งใกล้มากที่สุดมา 2 คน

- จะจัดโต๊ะรับประทานอาหารเช้าโดยให้นั่งโต๊ะละ 4 คน ท่านจะเลือกเพื่อนคนใด นั่งโต๊ะเดียวกับท่านบ้าง

มีข้อควรคำนึงก่อนใช้กลวิธีสังคมมิติแบบนี้เช่นเดียวกันว่า ต้องรอให้สมาชิกในกลุ่มมีความรู้จักคุ้นเคยทั่วถึงกันดีก่อน แล้วจึงค่อยกำหนดสถานการณ์ให้ตอบ

การเลือกของเด็กจากแผนภาพสังคม อาจแบ่งได้ดังนี้ คือ

1) พวกที่ต่างเลือกซึ่งกันและกัน (Mutual Pairs หรือ Mutual Choices) อาจเป็นพวกที่ไม่ยอมแยกออกจากกัน เช่น $k \longleftrightarrow ข$

2) พวกที่เลือกกันเป็นประจวบคู่ (Chains) เช่น $k \longrightarrow ข \longrightarrow ค$
หรือ $k \longleftarrow ข \longleftarrow ค$

3) พวกที่เลือกกันเป็นรูปสามเหลี่ยม (Triangle) $\begin{matrix} & k & \\ & \swarrow \searrow & \\ ข & \longleftrightarrow & ค \end{matrix}$

4) ต่างเลือกกันเป็นกลุ่มย่อย (The Clique) เช่น $k, ข$ ต่างเลือกซึ่งกันและกัน $ข, ค$ ต่างเลือกซึ่งกันและกัน $ค, ก$ ต่างเลือกซึ่งกันและกัน พวกนี้คือพวกที่เกาะกันเป็นกลุ่ม (The Clique) คือประเภทที่แยกตัวออกไปจากหมู่คณะไปเกาะกันเป็นกลุ่มย่อย เช่น

สิ่งที่สังคมมิติแบบแผนภาพสังคมมิติชี้บอก

1) เด็กที่ไม่มีใครชอบหรือผู้ที่ถูกทอดทิ้ง (Reject) เป็นประเภทที่เพื่อนในกลุ่มไม่เลือก

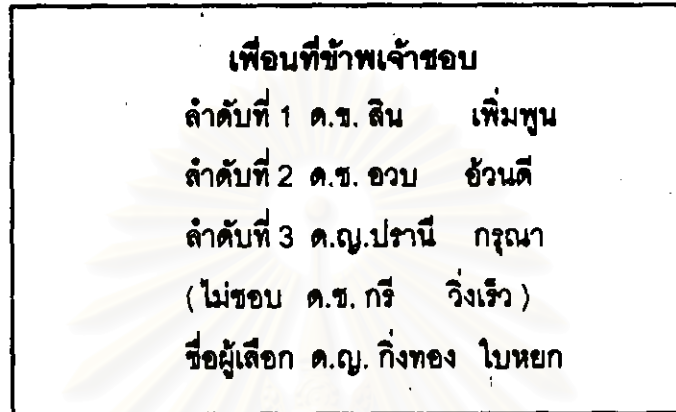
2) เด็กที่อยู่โดดเดี่ยว (Isolate) คือผู้ที่ไม่ได้รับเลือก และไม่เลือกใคร ขาดความสัมพันธ์ทางสังคม โดยแยกตัวออกไปต่างหาก

3) เด็กที่มีเพื่อนน้อย หรืออยู่ห่างเพื่อนฝูง (Fringers)

4) เด็กที่มีเพื่อนชอบพอมาก (Star หรือ Popular) คือผู้ที่ได้รับเลือกจากเพื่อนมากที่สุด อาจเป็นผู้นำ (Leader) ของกลุ่มที่เพื่อนนิยมชมชอบและยอมรับนับถือ

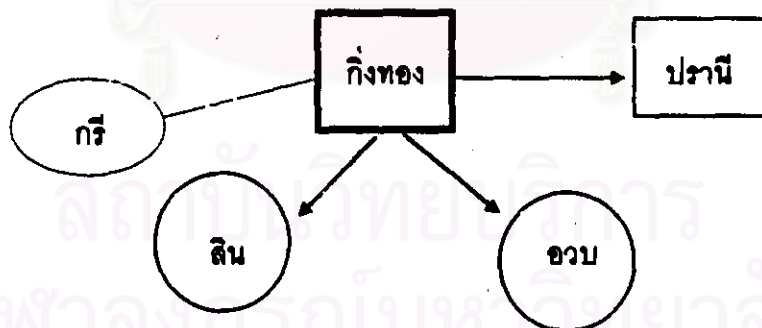
ตัวอย่าง

แผนภาพที่ 1 รูปแบบของวิธีการทางสังคมมิติแบบการสร้างภาพสังคม

กำหนดสัญลักษณ์ ○ คือ เด็กชาย □ คือ เด็กหญิง ○ คือ เพื่อนที่ไม่ชอบ

เขียนแผนภาพ Sociogram

1.3.3 มาตรฐานสังคมมิติ (Sociometric scale) เป็นแบบวัดที่ให้ผู้ตอบประเมินค่าลักษณะของเพื่อนจากเกณฑ์ที่มีค่าเป็นระดับการวัด เช่น เป็นเพื่อนที่ดีที่สุด เป็นเพื่อนที่ดี ไม่ใช่เพื่อนแต่ก็ไม่ช่วยกันได้ ไม่รู้จักและเข้ากันไม่ได้ เป็นต้น (ทองเรือน อมรรชกุล, 2523)

ตัวอย่างลักษณะของมาตรวัดสังคมมิติเป็นดังนี้

คำสั่ง ให้ท่านแสดงความคิดเห็นที่มีต่อเพื่อนแต่ละคนโดยการทำเครื่องหมาย ✓
 ได้ข้อความที่กำหนดให้

ตารางที่ 1 ลักษณะของมาตรวัดทางสังคมมิติ

ชื่อ - นามสกุล	เป็นเพื่อน ที่ดีที่สุด	เป็นเพื่อนที่ดี	ไม่ใช่เพื่อน แต่ไปด้วยกันได้	ไม่รู้จักกัน
1. มาลี ดอกไม้				
2. เจนรบ สงคราม				
3. กำจร หอมทุ่ง				
4. เรณู รุ่งงาม				
5. บัญชา แม้นพรม				

1.4 การเลือกเกณฑ์สังคมมิติ

การวัดทางสังคมมิตินั้นจะทำได้ง่าย แต่เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความจริง ผู้วัดจะต้องมีโครงสร้างของแบบวัดสังคมมิติที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเลือกสถานการณ์หรือเกณฑ์สังคม ซึ่งโดยปกติมักจะใช้เกณฑ์ทั่วไป (General criteria) มากกว่า เช่น เกณฑ์ที่ถามว่า เพื่อนที่อยากทำงานด้วย เล่นด้วยกัน และนั่งเรียนใกล้กัน จากการศึกษาพบว่า ผลที่ได้จากเกณฑ์ทั่วไปมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากในช่วงหลายเดือน ผลที่ได้คงที่มากและเป็นการวัดการยอมรับทั่ว ๆ ไปของแต่ละคนที่มีต่อกลุ่ม และองค์ประกอบของสถานการณ์ก็มีความเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมที่เจาะจง

โดยทั่วไปแล้วการพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการนำผลที่ได้ไปใช้ จากการวัดทางสังคมมิติกับการกำหนดเกณฑ์สังคมมิติจะสามารถกำหนดได้ว่าควรมีกี่เกณฑ์ ซึ่งแล้วแต่ความมุ่งหมายการวัด แต่ถ้าจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเพื่อหาว่าแต่ละคนได้รับการยอมรับจากกลุ่มมากน้อยเพียงใดก็จำเป็นต้องใช้เกณฑ์หลายเกณฑ์ ถ้าเป็นการวัดในห้องเรียน จะเลือกใช้เกณฑ์ทั่วไปประมาณ 3 เกณฑ์ คือ นั่งเรียนใกล้กัน การเล่นด้วยกัน และ การ

ทำงานร่วมกัน ก็ถือว่าเพียงพอแล้ว แต่ถ้าจำเป็นต้องเลือกเกณฑ์ที่เจาะจงสูงมากก็ต้องใช้จำนวนเกณฑ์ให้มากตามไปด้วย เพื่อให้ครอบคลุมสถานการณ์ทั้งหมดที่เด็กปฏิบัติต่อกัน อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่มีการวิจัยในจุดนี้ แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าการใช้เกณฑ์ที่น้อยลงจะทำให้เด็กสามารถตอบสนองด้วยความเต็มใจและพินิจพิจารณาเพิ่มขึ้น (ปนัดดา อิงคะประดิษฐ์, 2532)

1.5 การกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้

การกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ในทางสังคมมิติ อาจจะจำกัดหรือไม่จำกัดจำนวนตัวเลือกก็ได้ ถ้าใช้แบบวัดที่ไม่มีการกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ไว้ ผู้วัดจะต้องประเมินสภาพการณ์และบรรยากาศภายในกลุ่มว่าผู้ตอบมีอารมณ์ พร้อมทั้งจะตอบคำถามที่ใช้ในการวัดทางสังคมมิติ เนื่องจากมีความสำคัญเกี่ยวกับจำนวนคนที่เขาเลือกจะมีความสำคัญเหนือกว่าจำนวนครั้งที่เขาได้รับเลือกจากบุคคลอื่น ข้อมูลที่ได้จะเป็นการประเมินความต้องการและ แรงขับของแต่ละคนที่มีต่อ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แบบวัดไม่จำกัดจำนวนของตัวเลือก แต่อย่างไรก็ตามการใช้แบบวัดทางสังคมมิติโดยจำกัดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ก็จะดี ในแง่ของการปฏิบัติและการนำสถิติมาวิเคราะห์

การกำหนดว่าแต่ละคำถามควรมีตัวเลือกมากน้อยเท่าใดนั้น จะต้องพิจารณาจากจุดใหญ่ คือ ค่าความคงที่ของผลการวัดทางสังคมมิติ โดยพิจารณาพร้อมกับอายุของผู้ตอบ จากการศึกษพบว่า ในกลุ่มนักเรียนในสถานรับดูแลเด็กและเด็กอนุบาลนั้น ความคงที่ของผลการเลือกตัวที่หนึ่งนั้นแตกต่างกันน้อยมาก และจากการศึกษาของ Moreno พบว่าเด็กที่อยู่ในระดับ ก่อนประถมศึกษาจะสามารถตอบแบบวัดทางสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ต่ำกว่า 3 ตัวเลือก ได้ดีและมีความคงที่ในการตอบ สำหรับเด็กในระดับประถมศึกษาจะสามารถตอบแบบวัดทางสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ตั้งแต่ 3 ตัวเลือกรขึ้นไปได้ดีและมีความคงที่ในการตอบสูง เด็กที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาจะสามารถตอบแบบวัดทางสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 5 ตัวเลือกได้ดี และมีความคงที่ในการตอบสูงและจากการศึกษา พบว่า ถ้ากำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ให้มาก มีแนวโน้มว่าแต่ละคนจะได้รับการเลือกสูงขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย เท่านั้น แต่ในการใช้จำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 5 ตัวเลือก ทำให้ครูสามารถที่จะแยกกลุ่มเด็กได้จากการเลือกของเด็กที่เด็กทุกคนเลือกได้อย่างเต็มที่และที่สำคัญ คือ สามารถครอบคลุมถึงกลุ่มเด็กทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ถ้าสามารถทำให้เด็กเข้าใจเหตุผลของการใช้จำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 5 ตัวเลือก เด็กจะเลือกบุคคลที่ตรงกับความเป็นจริง และคุณค่าของผลที่ได้จะสูงขึ้น (ปนัดดา อิงคะประดิษฐ์, 2532)

1.6 การดำเนินการวัดทางสังคมมิติ

สังคมมิติเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ซึ่งตรงกันข้ามกับข้อวินิจฉัยที่ได้รับการพิจารณาอย่างดีแล้ว โดยปกติบุคคลย่อมจะแสดงความรู้สึกออกมาโดยมีต้องยั้งคิดเพราะฉะนั้นการแสดงออกตามธรรมชาตินี้ จึงนับว่าเป็นรากฐานส่วนใหญ่ของทฤษฎีสังคมมิติ ซึ่งจะเกิดขึ้นให้เห็นเด่นชัดตั้งแต่บุคคลเริ่มเข้าร่วมกลุ่มกัน ทฤษฎีที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการทดสอบทางสังคมมิติมีหลักอยู่ 3 ประการคือ

- 1) ผู้ตอบมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้อื่นตั้งแต่ 1 สถานการณ์สังคมขึ้นไป
- 2) เกณฑ์สถานการณ์สังคมมิติที่เลือกมาใช้ในการทดสอบจะต้องได้คำตอบที่เกิดจากความรู้สึกที่แท้จริงโดยธรรมชาติ
- 3) ผู้ตอบมีแรงจูงใจและมีความจริงใจในการตอบ
- 4) สถานการณ์สังคมมิติที่เลือกมาใช้ในการทดสอบจะต้องมีความมั่นคงถาวรในการปฏิบัติ (J. L. Moreno, 1953)

ขั้นตอนของการดำเนินการทางสังคมมิติมี 3 ขั้นตอนดังนี้

1.6.1 การสร้างเครื่องมือทางสังคมมิติ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการสร้างเครื่องมือทางสังคมมิติเป็นการสร้างแบบวัดที่สะท้อนความรู้สึกของบุคคลต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในการสร้างเครื่องมือนั้นจึงต้องมีรายละเอียดของคำแนะนำในการทำสังคมมิติอย่างชัดเจน และสามารถทำให้ผู้ตอบเข้าใจในจุดมุ่งหมายของคำถามอย่างแน่ชัดว่า นักเรียนจะต้องเลือกสิ่งใดบ้าง และเลือกไปเพื่ออะไร เช่น เลือกเพื่อนที่อยากนั่งเรียนด้วย เพื่อนที่อยากเล่นด้วย และอื่น ๆ พร้อมทั้งบอกด้วยว่าในแต่ละสถานการณ์จะให้เลือกได้ทั้งหมดกี่ตัวเลือก เช่น เพื่อนที่อยากนั่งเรียนด้วย ให้บอกชื่อเพื่อนมา 5 ชื่อ การให้ นักเรียนเลือกเพื่อนที่คนนั้นขึ้นอยู่กับการนำคำตอบไปใช้ จากคำตอบของนักเรียนในห้องเรียน จะทำให้นักเรียนมีความต้องการอย่างไร ทำให้ครูผู้สอนสามารถจัดกลุ่มตามความต้องการของนักเรียนในห้องเรียนให้ได้มากที่สุด

แบบวัดทางสังคมมิติ นอกจากต้องมีคำอธิบายในการทำสังคมมิติอย่างชัดเจนแล้วยังต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับสถานการณ์และอายุของผู้ตอบ เช่น ในเด็กระดับประถมศึกษา ถ้าครูผู้สอนจะต้องทำการทดสอบทางสังคมมิติ ครูต้องชี้แจงหรืออธิบายให้เด็กฟังถึงวิธีการในการทำสังคมมิติ เพื่อให้ นักเรียนตอบได้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

1.6.2 หลักในการทำสังคมมิติ

ในการวัดทางสังคมมิติมีหลักในการทำดังต่อไปนี้

1) ก่อนจะทำสังคมมิติ จะต้องให้นักเรียนในห้องเรียนมีความคุ้นเคยกันก่อน เพื่อที่ทุกคนจะได้รู้จักกันอย่างทั่วถึง อาจจะมีประมาณ 4 - 8 สัปดาห์ (Hunt, J. McV., and Solomon, L., 1942 และ Jennings, 1950) แนะนำไว้ว่าควรจะมีประมาณ 7 - 8 สัปดาห์ เพื่อให้ นักเรียนมีระยะเวลาพอที่จะทำความคุ้นเคยกับเพื่อน สำหรับความดีในการทำสังคมมิตินั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการทำสังคมมิติ

2) ในห้องเรียนที่ทำสังคมมิติ ครูและนักเรียน จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ครูจะต้องเป็นบุคคลที่นักเรียนไว้วางใจ เชื่อถือได้ว่าจะเก็บคำตอบของนักเรียนแต่ละคนเป็น ความลับ เมื่อนักเรียนเกิดความไว้วางใจแล้ว นักเรียนจึงจะตอบคำถามจากความรู้สึกที่แท้จริงของ นักเรียน โดยไม่ปิดบัง

3) บรรยากาศขณะที่ทำสังคมมิติ ควรให้นักเรียนเขียนได้ตามสบาย ไม่ควรทำให้นักเรียนมีความรู้สึกเครียด เหมือนกับการทดสอบทั่ว ๆ ไป

4) ในการตั้งคำถามในแบบวัดทางสังคมมิติ จะต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของผู้ที่ทำสังคมมิติและสถานการณ์ที่ใช้ และต้องทำให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจนในจุดมุ่งหมายของข้อคำถาม

5) ระยะเวลาในการทำสังคมมิติไม่ควรนานเกินไป คือ หลังจากอธิบายและชี้แจง การทำสังคมมิติแล้ว ประมาณ 4 - 5 นาที ควรจะทำให้เสร็จ

6) ในการตั้งคำถามในแบบวัดทางสังคมมิติ หรือแผนภาพสังคมมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมของนักเรียนจะต้องทำให้ชัดเจน เข้าใจง่าย ในการตีความหมาย ในการสร้างตารางสังคมมิติหรือแผนภาพสังคมมิติ ถ้าใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ ต้องอธิบายสัญลักษณ์ที่ใช้ให้ชัดเจน เช่น แทน เพศชาย แทน เพศหญิง (Gronlund, 1959 และ ประสาร ทิพย์ธารา, 2521)

1.6.3 การดำเนินการในการใช้แบบวัดทางสังคมมิติ

1) สร้างแบบวัด แล้วนำแบบวัดไปให้นักเรียนทำ และควรอธิบายให้นักเรียนทราบว่า การทำสังคมมิติครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียน ให้นักเรียนตอบให้ตรงกับความรู้สึกที่แท้

จริงของนักเรียนให้มากที่สุด คำตอบของนักเรียนจะต้องไม่ให้เพื่อนรู้ และครูจะเก็บคำตอบของนักเรียนเป็นความลับ และให้นักเรียนลงมือทำ

2) เมื่อได้คำตอบของนักเรียนแล้วนำมาแยกแยะดูว่าใครเลือกใคร และได้รับเลือกจากเพื่อนมากน้อยเพียงใด

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำสังคัมมิตี เพื่อที่จะได้ทราบว่าใครเป็นดาว หรือเป็นผู้ที่เพื่อนเลือกมากที่สุด และใครเป็นผู้โดดเดี่ยว หรือผู้ถูกทอดทิ้ง สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การใช้ตารางสังคัมมิตี การใช้แผนภาพ การหาค่าของฐานะทางสังคัมมิตี

3) เขียนแผนผังแสดงความสัมพันธ์ทางสังคัมโดยใช้สัญลักษณ์แทน

การทำแผนผังทางสังคัมมิตีจะทำให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม และทำให้มองเห็นว่านักเรียนคนใดที่เป็นดาวของชั้นหรือมีเพื่อนรอบมากที่สุด และนักเรียนคนใดเพื่อนรอบน้อย หรือไม่มีใครรอบเลย โดยดูจากแผนผังแสดงความสัมพันธ์

4) การแปลความหมายของผลที่ได้จากการทำสังคัมมิตีจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น เช่น นักเรียนคนหนึ่งอาจจะเป็นดาวในสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจไม่มีใครเลือกเลยในอีกสถานการณ์หนึ่งก็ได้ เช่น ให้นักเรียนเลือกเพื่อนที่ทำงานด้วย และให้นักเรียนเลือกเพื่อนที่จะชวนไปเที่ยวบ้าน (Gronlund, 1959)

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูลสังคัมมิตี

ในการทำการวัดทางสังคัมมิตี จะพบว่าการเลือกของเด็กมีลักษณะแตกต่างกันไป เพื่อให้มองเห็นภาพของโครงสร้างของกลุ่มจึงมีคำศัพท์ที่ใช้ในการทำสังคัมมิตีที่ควรทราบดังนี้

คำศัพท์ที่ใช้ในการทำสังคัมมิตี

สังคัมมิตีเป็นการทดสอบความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่ม คำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาดังกล่าวมีดังนี้

1) Subgroup or Cleavages กลุ่มย่อย คือบุคคลกลุ่มเล็ก ๆ ที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มใหญ่ในกลุ่มใหญ่หนึ่ง ๆ อาจจะประกอบด้วยกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม กลุ่มย่อยที่เล็กที่สุดอาจจะมีสมาชิกเพียง 2 คนก็ได้ หรืออาจมีสมาชิกมากเท่ากับครึ่งหนึ่งของกลุ่มใหญ่ก็ได้ ผู้เชี่ยวชาญทางสังคัมมิตีเรียกกลุ่มย่อยเหล่านี้ว่า วงสมาคม (Coteries) กลุ่มย่อยเหล่านี้จะมีความสำคัญ

ต่อการดำเนินงานของกลุ่มใหญ่ ความมีประสิทธิภาพของกลุ่มส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกและการไม่แตกแยกกันของกลุ่มย่อยมาก ๆ

2) Leader หัวหน้า หมายถึง บุคคลที่ได้รับเลือกจากเพื่อนร่วมกลุ่มให้เป็นผู้นำและผู้ตัดสินใจ คำว่า Leader มักจะใช้ปนกับคำว่า Stars ที่เรียกว่า ดาราในสังคมมิติ ดาราหรือดาว หมายถึง เด็กที่ได้รับความนิยมสูงจากเพื่อนในกลุ่มของเขาและอาจได้รับจากนอกกลุ่มก็ได้ ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่มมักจะมีดารา อยู่แทบทั้งสิ้น และการตัดสินใจทุกสิ่งมักได้รับอิทธิพลจากดาราในกลุ่มของเขาเอง ด้วยเหตุนี้ ถ้าครูหรือบุคคลใดได้รับการยอมรับจากดารา ครูหรือบุคคลผู้นั้นจะกลายเป็นผู้ที่มีอิทธิพลไปโดยปริยาย เนื่องจากชนะน้ำใจสมาชิกอื่น ๆ ของกลุ่มนั้นด้วย

3) Isolates ผู้โดดเดี่ยว คือ บุคคลที่ไม่ได้รับการเลือกจากเพื่อนร่วมกลุ่มเลย แต่ก็ไม่เชิงถูกตัดขาดจากสมาชิกอื่น ๆ จะเห็นได้ชัดจากในชั้นเรียนบางชั้นที่มีเด็กใหม่เข้ามาปะปน เด็กอื่น ๆ จะไม่แสดงกิริยารังเกียจ เพียงแต่ยังไม่ได้สนิทสนมคุ้นเคยด้วยเท่านั้น นอกจากนี้ในกลุ่มบางประเภทจะเห็นมีบุคคลประเภทนี้อยู่เสมอ บุคคลเหล่านี้มักจะไม่รวมกลุ่มย่อยใด ๆ ทั้งพอใจที่จะไปมาตามลำพัง แต่สำหรับในชั้นเล็ก ๆ ถ้าครูสังเกตเห็นเด็กบางคนมีลักษณะเป็นผู้โดดเดี่ยว ควรหาทางแก้ไขเพราะอาจเกิดจากปัญหาทางด้านบุคลิกภาพอื่น ๆ ได้

4) Rejectee ผู้ถูกปฏิเสธ หมายถึงเด็กที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาในการคบหาสมาคมจากเพื่อนร่วมกลุ่ม เป็นผู้ที่ถูกทอดทิ้งไม่ต้องการจากเพื่อน ในการหาตัวผู้ถูกรังเกียจนี้กระทำได้โดยการถามคำถามสังคมมิติ โดยให้เด็กบอกชื่อเพื่อนที่เขาไม่ต้องการคบด้วย แต่ตามปกติแล้ว ผู้ถูกรังเกียจนี้มักไม่ใคร่เป็นที่นิยมนัก เพราะอาจทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีแก่ผู้ที่ถูกเลือก ส่วนใหญ่ที่ทำการมักจะมีมาจากสาเหตุที่ครูต้องการค้นหาบุคคลใดที่เพื่อนปฏิเสธ เพื่อหาทางช่วยเหลือต่อไป

5) Mutual Choices การเลือกซึ่งกันและกัน หมายถึงบุคคลที่เลือกซึ่งกันและกัน บุคคลเหล่านี้อาจไม่รวมอยู่กับกลุ่มใหญ่ แต่ทั้งพอใจที่จะคบด้วยกันเองอย่างเช่น เพื่อนสนิทบางคู่ที่มักจะทำอะไรด้วยกันอยู่เสมอ

6) Sociometric Status ฐานะทางสังคมมิติ ถือเอาจำนวนที่เพื่อนเลือกทั้งหมดในแต่ละสถานการณืเป็นเกณฑ์ จากการศึกษาพบว่าเด็กที่มีผลการเรียนดี มักจะมีฐานะทางสังคมมิติสูงกว่าเด็กที่มีผลการเรียนต่ำ นอกจากนี้การปรับตัวก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับฐานะทางสังคมมิติเช่นกัน คือ ผู้ที่มีฐานะทางสังคมมิติสูงมักจะปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีฐานะทางสังคมมิติต่ำ ยิ่งไปกว่านั้น พบว่า ทักษะคิดของพ่อแม่ต่อการคบเพื่อนของเด็กจะมีอิทธิพลต่อฐานะทางสังคมมิติของเด็กอีกด้วย

เมื่อได้ข้อมูลจากภาคต่อสังคมมิติในห้องเรียนเรียบร้อยแล้ว ซึ่งประกอบไปด้วย
 ชื่อนักเรียนที่ถูกเพื่อนเลือกและนักเรียนที่ถูกเพื่อนปฏิเสธ ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของ
 นักเรียน
 และโครงสร้างของสังคม จึงจำเป็นต่อวิเคราะห์ผลที่ได้จากการทำสังคมมิติเพื่อนำมาใช้เป็น
 แนวทางในการแก้ปัญหาอื่น ๆ ต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมมิติด้วยการแจกแจงความถี่ของ
 การถูกเพื่อนเลือก ยังทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ และ โครงสร้างของกลุ่มได้ชัดเจนนัก จึงมี
 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลสังคมมิติที่ช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ และโครงสร้างของกลุ่มได้ชัดเจนขึ้น
 ตามลำดับการวัด เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเมทริกซ์ แผนภาพสังคมมิติ วิเคราะห์ฐานะทาง
 สังคมด้วยดัชนีการวัดตามลำดับ

1.7.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางเมทริกซ์

Jenning (1973) เป็นผู้ริเริ่มในการใช้ตารางเมทริกซ์วิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมมิติ
 โดยศึกษาความเป็นผู้นำ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางเมทริกซ์เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ
 สองทาง ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่ม ระหว่างเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ มีขั้นตอน
 ดังนี้

- 1) นำกระดาษตารางเมทริกซ์ เหมือนตารางที่ 2 โดยสร้างให้มีขนาด
 เพียงพอกับนักเรียนในห้องเรียน
- 2) เรียงรายชื่อให้นักเรียนชายให้ครบทุกคนก่อนแล้วรายชื่อให้นักเรียนหญิง
 จากตารางที่ 2 จะเรียงชื่อนักเรียนชายให้ครบแล้วจึงตามด้วยชื่อของนักเรียนหญิง มีนักเรียนชาย
 10 คน แล้วตามด้วยชื่อนักเรียนหญิง 10 คน แล้วใส่เลขรหัส 1 - 20 ซึ่งเท่ากับจำนวนนักเรียน
 จากบนลงล่าง เลขที่หรือชื่อนักเรียนตามแนวดิ่งจะเป็นผู้เลือก
- 3) ใส่เลขที่ของนักเรียนแทนชื่อนักเรียนในแถวทางด้านบนของตาราง ในด้าน
 แถวขวางจะเป็นรายชื่อชื่อนักเรียนที่ถูกเลือก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแมทริกซ์สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลสังคมมิติ

(SS = Same Sex OS = Opposit Sex X = Rejections)

Rejections Give		Choices Given		Name	Pupils Choice																			
OS	SS	OS	SS		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
				1																				
				2																				
				3																				
				4																				
				5																				
				6																				
				7																				
				8																				
				9																				
				10																				
				11																				
				12																				
				13																				
				14																				
				15																				
				16																				
				17																				
				18																				
				19																				
				20																				
(School)	Choices	SS																						
	Received	OS																						
(Class)	Rejections	SS																						
	Received	OS																						
(Teacher)	Mutual	SS																						
	Choices	OS																						

4) ลากเส้นทึบแบ่งระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง จะทำให้ได้ตารางเมทริกซ์ 4 ส่วน มีตารางส่วนที่เป็นเพศเดียวกันและต่างเพศ

5) ลากเส้นทแยงมุม จากมุมซ้ายบนของคนแรกไปจนถึงมุมขวาล่างของคนสุดท้าย โดยเส้นทแยงมุมที่ลากจะตัดผ่านช่องสี่เหลี่ยมที่ผู้เลือกและผู้ถูกเลือกเป็นคนเดียวกัน ในการทำสังคมนิติจะเลือกสมาชิกคนอื่นที่ไม่ใช่ตนเอง และเส้นทแยงมุมนี้มีประโยชน์ทำให้เห็นการเลือก ซึ่งกันและกันชัดเจนยิ่งขึ้น ดังปรากฏในตารางที่ 3

6) ด้านซ้ายมือของชื่อนักเรียน จะแสดงให้เห็นถึงจำนวนเพื่อนที่เลือกและจำนวนเพื่อนที่ปฏิเสธ โดยแยกเป็นเพศเดียวกัน และเพื่อนต่างเพศของนักเรียนแต่ละคน และทำให้สามารถตรวจสอบจำนวนที่นักเรียนเลือกเพื่อนและปฏิเสธเพื่อน

7) ด้านล่างของตารางเมทริกซ์ที่แสดงเป็นแถว จะทำให้ทราบว่านักเรียนแต่ละคนมีเพื่อนเลือกและปฏิเสธกี่คน โดยแยกเป็นเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ และทำให้ทราบถึงจำนวนเพื่อนที่เลือกซึ่งกันและกันของนักเรียนแต่ละคน

เมื่อสร้างตารางเมทริกซ์สองทางเรียบร้อยแล้ว ใส่ชื่อนักเรียนทุกคนลงในช่องว่างด้านซ้ายมือของตาราง ตามลำดับ 1 - 20 ตารางตามแนวขวางก็ใส่ตามลำดับเหมือนตามแนวตั้ง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการทำสังคมนิติมาใส่ลงในตารางเมทริกซ์

ตัวอย่าง การใช้ตารางเมทริกซ์

Mr. Young เป็นครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีนักเรียนทั้งหมด 20 คน ได้ให้นักเรียนทุกคนทำสังคมนิติ และแจกแบบวัดทางสังคมนิติให้กับนักเรียนทุกคน แล้วให้ทุกคนทำด้วยตนเอง โดยให้เลือกเพื่อนที่ต้องการทำงานด้วยมาคนละ 5 ชื่อ และเพื่อนที่ไม่อยากทำงานด้วยอย่างน้อย 2 คน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความต้องการของตนเองออกมา และได้สังเกตเพื่อนในห้องเรียนว่าจะเลือกใคร แล้วนำผลจากการเลือกของนักเรียนทุกคนมาวิเคราะห์โดยใช้ตารางเมทริกซ์ ผลจากการทำสังคมนิติเป็นไปตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางเมทริกซ์แสดงการได้รับเลือกและถูกปฏิเสธ (1 สถานการณ์ 5 ทางเลือก) (SS = Same Sex OS = Opposit Sex X = Rejections)

Rejections Give		Choices Given		Name		Pupils Choice																			
OS	SS	OS	SS			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
0	2	1	4	John A.	1										4										
0	2	0	5	Milk A.	2									5											
0	0	0	5	Jim B.	3									5											
0	0	1	4	Henry D.	4									4		5								1	
1	0	1	4	Bob F.	5										5	2									
1	0	3	2	Bill B.	6										3	x		4				5			
0	2	0	5	George L.	7																				
0	0	1	4	Diak N.	8											5									
0	1	0	5	Dale P.	9																				
0	0	1	4	Pat V.	10																				
0	0	2	3	Mary A.	11																				
0	0	0	5	Betty A.	12																				
1	1	1	4	Karen B.	13																				
0	1	1	4	Lois C.	14																				
0	1	0	5	Sharon J.	15																				
0	0	2	3	Ann K.	16																				
0	0	1	4	Margie M.	17																				
0	1	1	4	Sam R.	18																				
0	0	0	5	Pat S.	19																				
0	1	1	4	Carol W.	20																				
Central				Choices	SS	1	4	3	2	3	8	7	5	4	5	7	6	5	0	2	3	6	0	4	
(School)				Received	OS	0	0	0	0	1	4	0	2	0	2	1	4	0	2	0	0	0	1	0	0
3A				Rejections	SS	0	0	0	2	3	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	4	0	
(Class)				Received	OS	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
F. R. Young				Mutual	SS	0	3	3	1	1	2	4	2	3	1	3	5	3	4	0	2	2	4	0	3
(Teacher)				Choices	OS	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0

จากข้อมูลในตารางจะพบว่า John อยากทำงานร่วมกับ หมายเลข 2, 6, 7 และ 12 คือ Milk, Bill, George, Pete และ Betty ตามลำดับ และปฏิเสธที่จะทำงานร่วมกับหมายเลข 4 และ 5 คือ Henry และ Bob ในคอลัมน์ทางด้านซ้ายจะแสดงจำนวนเพื่อนที่นักเรียนแต่ละคนอยากทำงาน ด้วยและไม่อยากทำงานด้วย โดยแยกเป็นเพศหญิงและเพศชาย จากข้อมูลของ John พบว่า John ไม่ได้ปฏิเสธที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนผู้หญิงแต่จะปฏิเสธที่จะทำงานกับ เพื่อนผู้ชาย 2 คน คือ Henry และ Bob อยากทำงานร่วมกับเพื่อนผู้หญิง 1 คน คือ Betty และอยากทำงานร่วมกับเพื่อนผู้ชาย 4 คน คือ Milk, Bill, George และ Pete

ข้อมูลในแถวด้านล่างของตารางเมทริกซ์ จะแสดงจำนวนที่นักเรียนได้รับการเลือกจากเพื่อน ว่าเพื่อนอยากทำงานร่วม หรือ ไม่อยากทำงานร่วมกับนักเรียนแต่ละคน มีจำนวนเท่าใด โดยแยกเป็นเพศหญิงและเพศชาย แสดงจำนวนที่นักเรียนและเพื่อนเลือกซึ่งกันและกัน เช่น เลขที่ 2 คือ Milk ได้รับการเลือกจากเพื่อนผู้ชายด้วยกัน 4 คน คือ John, Jim, George และ Dale และไม่ได้รับเลือกจากเพื่อนผู้หญิง ไม่มีเพื่อนทั้งผู้หญิงและผู้ชายที่ปฏิเสธ Milk และมีเพื่อนที่เลือก Milk และ Milk ก็เลือกเพื่อนด้วยเช่นกันอยู่ 3 คน คือ Jim, George และ Dale และจากตารางที่ 3 จะเห็นว่านักเรียนส่วนมากเลือกที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนเพศเดียวกัน

การได้รับเลือกจากเพื่อน ถ้าพิจารณาความถี่ที่ได้รับเลือก เช่น Bill และ Betty ได้รับการเลือกจากเพื่อน 12 คนเท่ากัน ทั้ง ๆ ที่ลำดับที่ทั้งสองคนได้รับเลือกจากเพื่อน ไม่เหมือนกันเพื่อให้เห็นความแตกต่างของลำดับที่ของการได้รับเลือก Northway(1952) ได้เสนอให้มีการถ่วงน้ำหนักของลำดับที่ที่ได้รับเลือก โดยให้ลำดับที่ 1 มีคะแนนเท่ากับจำนวนตัวเลือก คือ 5 คะแนน ลำดับที่ 2 มีคะแนนเป็น 4 คะแนน จนถึงลำดับที่ 5 มีคะแนนเป็น 1 คะแนน จากการศึกษาของ Bjerstedt (1956) และ Gronlund (1959) พบว่าการถ่วงน้ำหนักหรือไม่นั้นจะให้ผลไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด นอกจากนี้ Gronlund (1959) ยังพบว่าตัวเลือก 5 ตัวเลือกแบบถ่วงน้ำหนักมี ความมั่นคงของการเลือกมากกว่าการเลือกแบบ 3 ตัวเลือก ซึ่งไม่มีการถ่วงน้ำหนัก ในการค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ Gronlund ใช้วิธีการการให้น้ำหนักต่างกัน 7 แบบ พบว่า ถ้าคำนึงถึงความมั่นคงถาวรในการเลือก ไม่มีวิธีใดทั้งสิ้นที่จะดีกว่าการให้คะแนนโดยไม่มีการถ่วงน้ำหนัก

การวิเคราะห์ข้อมูลยังคงใช้วิธีวิเคราะห์ด้วยตารางเมทริกซ์ ซึ่งสามารถนำผลที่ได้จากตารางเมทริกซ์มาเป็นประโยชน์ในการวางแผนจัดห้องเรียน

การตีความหมาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตารางเมทริกซ์ พบว่า นักเรียนที่เพื่อนอยากทำงานร่วมด้วยมากที่สุด คือ Bill และ Betty ได้รับการเลือกจากเพื่อน 12 คน Sharon ไม่ได้รับการเลือกจากเพื่อนเลย ส่วน Patถูกเพื่อนปฏิเสธที่จะร่วมงานด้วย 3 คน ผู้ที่ได้รับเลือกมาก

ที่สุดก็จะเป็นผู้มีสถานภาพทางสังคมมิติเป็นดาวของกลุ่ม ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับเลือกหรือถูกปฏิเสธจากเพื่อนจะเป็นผู้ถูกทอดทิ้งและผู้โดดเดี่ยวของกลุ่ม ในสถานการณ์ การทำงานร่วมกับเพื่อน โดยเปรียบเทียบตามเกณฑ์ของ Bronfenbrenner (1945) ซึ่งมีข้อจำกัดคือสมาชิกในกลุ่มต้องมีความคุ้นเคยกันพอสมควร และควรมีจำนวนสมาชิกประมาณ 10 - 50 คน

เกณฑ์ของ Bronfenbrenner (1945) คือ ผู้ที่ได้รับเลือกต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำของแต่ละสถานการณ์จะถือว่าเป็นผู้ถูกทอดทิ้ง ผู้ที่ได้รับเลือกสูงกว่าหรือเท่ากับเกณฑ์ขั้นสูงของแต่ละสถานการณ์จะถือว่าเป็นดาวของกลุ่ม และผู้ที่ไม่ได้รับเลือกเลยถือว่าเป็นผู้โดดเดี่ยว เช่น Bill และ Betty ได้รับเลือก 12 ครั้ง จาก 1 สถานการณ์ คือ เพื่อนที่อยากทำงานร่วมด้วย และให้เลือกเพื่อนได้ 5 คน 5 ตัวเลือก เนื่องจากให้นักเรียนสามารถเลือกเพื่อนได้ทั้งหมด 5 คน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ เกณฑ์ของ Bronfenbrenner พบว่า คะแนนที่ได้รับเลือกจาก 1 สถานการณ์ จำนวน 5 ตัวเลือกมากกว่าเกณฑ์ขั้นสูง ดังนั้น Bill และ Betty จึงเป็นดาวของกลุ่ม ในสถานการณ์ที่เพื่อนที่อยากทำงานด้วย (Gronlund, 1959)

ตารางที่ 4 เกณฑ์สถานภาพทางสังคมมิติของ Bronfenbrenner (1945)

จำนวนตัว เลือกในแต่ละ สถานการณ์	1 สถานการณ์			2 สถานการณ์			3 สถานการณ์		
	คะแนนความ คาดหวังที่ บุคคลจะได้ รับเลือก	สถานภาพ ทางสังคมมิติ		คะแนนความ คาดหวังที่ บุคคลจะได้ รับเลือก	สถานภาพ ทางสังคมมิติ		คะแนนความ คาดหวังที่ บุคคลจะได้ รับเลือก	สถานภาพ ทางสังคมมิติ	
		ต่ำ	สูง		ต่ำ	สูง		ต่ำ	สูง
1	1	ไม่มี	4	2	ไม่มี	6	3	0	8
2	2	ไม่มี	6	4	0	9	6	1	12
3	3	0	7	6	1	11	9	3	15
4	4	0	8	8	2	13	12	5	18
5	5	1	9	10	4	16	15	9	22

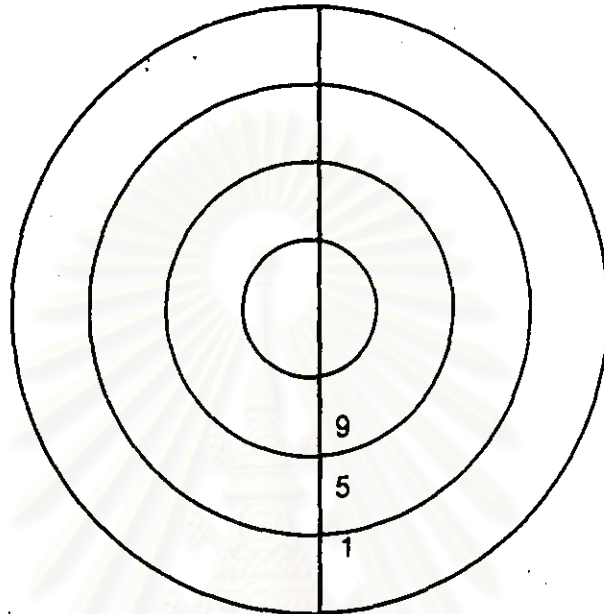
1.7.2 การสร้างแผนภาพสังคมมิติ แบบมีเกณฑ์วงกลม

Moreno (1953) เป็นผู้ริเริ่มใช้แผนภาพทางสังคมมิติ แบบมีเกณฑ์วงกลม โดยต้องทำตารางแสดงการเลือกเพื่อนก่อน : แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแผนภาพสังคมมิติ โดยใช้สัญลักษณ์แทนสมาชิกทุกคน แล้วใช้เส้นตรงและเส้นตรงแบบมีหัวลูกศรแสดงทิศทางในการเลือกเพื่อน ต่อมา Northway (1940) ได้ปรับปรุงการใช้ภาพโดยให้มีวงกลม 4 วงด้วยกัน โดยที่มีวงกลมทั้ง 4 มีจุดศูนย์กลางของวงกลมมากขึ้นจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามลำดับ คนที่ได้รับเลือกจากเพื่อนมากที่สุดหรือเป็นดาวของกลุ่มจะอยู่ใกล้ศูนย์กลางของวงกลมมากที่สุด สำหรับคนที่ไม่ได้รับการเลือกจากเพื่อนหรือผู้โดดเดี่ยวจะอยู่บริเวณวงกลมรอบนอก และสมาชิกคนอื่นที่มีคะแนนที่ได้รับเลือกจากเพื่อนอยู่ระหว่างผู้ที่เป็ดาวและผู้โดดเดี่ยว จะมีตำแหน่งอยู่ระหว่างสองตำแหน่งนี้ในแผนภาพสังคมมิติ เมื่อกำหนดตำแหน่งของคนลงในภาพเรียบร้อยแล้ว จะทำให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ในกลุ่มและกลุ่มย่อยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การสร้างแผนภาพทางสังคมมิตินี้ได้ใช้เกณฑ์ของ Northway (1942) และ Bronfenbrenner (1945) มาปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นแนวทางในการสร้างแผนภาพทางสังคมมิติ แล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการทำสังคมมิติ และสถานการณ์ทั่วไป ที่ต้องการทำสังคมมิติ Bronfenbrenner (1945) เมื่อสร้างแผนภาพวงกลมแล้วลากเส้นตรงจากวงกลมนอกสุดผ่านจุดศูนย์กลางของวงกลมไปยังวงกลมนอกสุดด้านตรงข้าม ลากเส้นตรงผ่านจุดศูนย์กลางเพื่อแบ่งออกเป็นสองส่วนเป็นของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ดังแผนภาพที่ 2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 2 เกณฑ์วงกลมสำหรับเขียนแผนภาพสังคมมิติ

○ หญิง

□ ชาย

— เลือกซึ่งกันและกัน

→ ปฏิเสธ

โรงเรียน.....

ชั้น.....

ครูประจำชั้น.....

วันที่.....

นักเรียนที่ได้รับเลือก โดยใช้เกณฑ์คะแนนแบบ 1 สถานการณ์ 5 ตัวเลือก ของ Bronfenbrenner โดยได้รับเลือกเท่ากับหรือมากกว่า 9 (เป็นดาว) จะอยู่ในวงกลมในสุดใกล้ ศูนย์กลางของวงกลมมากที่สุด และนักเรียนที่ได้รับเลือกเท่ากับ 1 (ผู้ถูกทอดทิ้ง) และนักเรียนที่ไม่ได้รับเลือก (ผู้โดดเดี่ยว) จะอยู่ในวงกลมนอกสุด ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งแต่ 2 - 8 จะอยู่ระหว่าง วงกลมทั้งสองวง ข้อมูลสังคมมิตินำมาจากการวิเคราะห์ด้วยตารางเมทริกซ์ และมีขั้นตอน ในการสร้างแผนภาพสังคมมิติดังนี้

1) ข้อมูลจากตารางที่ 3 นำมาเขียนเป็นแผนภาพทางสังคมมิติโดยให้นักเรียนชาย อยู่ด้านซ้ายของเส้นแบ่งครึ่งวงกลม และนักเรียนหญิงอยู่ด้านขวาของเส้นแบ่งครึ่งวงกลม นักเรียนที่ได้รับเลือกจากเพื่อนมากที่สุดจะอยู่ใกล้ศูนย์กลางของวงกลมมากที่สุด นักเรียนที่ได้รับเลือกจาก

เพื่อนรองลงมาจะอยู่ห่างจากศูนย์กลางของวงกลมมากขึ้นตามลำดับ และถ้าได้รับเลือกเพียง 1 หรือ ไม่ได้รับเลือกเลยจะอยู่นอกวงกลม

เลือกนักเรียนชายที่มีคะแนนเลือกซึ่งกันและกันมาก นำมาสร้างภาพในแผนภาพ โดยพิจารณาจากจำนวนที่ได้รับเลือกทั้งหมดว่าจะอยู่ระหว่างวงกลม 1 - 5 หรือ 5 - 9 เช่น นักเรียนชายเลขที่ 7, 8 และ 10 ได้รับเลือกจากเพื่อน 7 คนเท่ากัน ตำแหน่งของนักเรียนชายเลขที่ 7, 8 และ 10 จะอยู่ระหว่างวงกลมที่มีคะแนน 9 และ 5 ดังแผนภาพที่ 2 โดยใช้สัญลักษณ์ตามเหลี่ยมแทนนักเรียนชาย พยายามให้ตำแหน่งของนักเรียนชายที่เลือกซึ่งกันและกันอยู่ใกล้กัน ในการสร้างแผนภาพควรสร้างด้วยดินสอก่อนและลากเบา ๆ เพื่อที่จะสามารถปรับเปลี่ยนแผนภาพให้เหมาะสมได้หลังจากที่สร้างแผนภาพของทุกคนเรียบร้อยแล้ว

2) ลากเส้นตรงแสดงการเลือกเพื่อนที่เลือกซึ่งกันและกัน โดยใช้ —— แทน ความสัมพันธ์ ควรลากเส้นแสดงความสัมพันธ์ของนักเรียนด้วยดินสอก่อน เพื่อจะได้สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ได้ชัดเจน ดังแผนภาพที่ 2 การลากเส้นแสดงความสัมพันธ์จากการทำสังคัมมิตี ควรจะให้เส้นที่ลากตัดกันน้อยที่สุด เมื่อสร้างแผนภาพของนักเรียนชายเรียบร้อยแล้ว ปรับระยะห่างจากศูนย์กลางของวงกลม และระยะห่างระหว่างนักเรียนแต่ละคนให้เหมาะสม ให้เส้นที่แสดงความสัมพันธ์ตัดกันน้อยที่สุด จะทำให้เกิดคลาดเคลื่อนในการตีความหมายจากแผนภาพสังคัมมิตีมีน้อยลง

3) เมื่อสร้างแผนภาพของนักเรียนชายแล้วทำการสร้างแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของนักเรียนหญิง และลากเส้นตรงแสดงความสัมพันธ์ของการเลือกซึ่งกันและกัน ซึ่งทำเช่นเดียวกับนักเรียนชาย

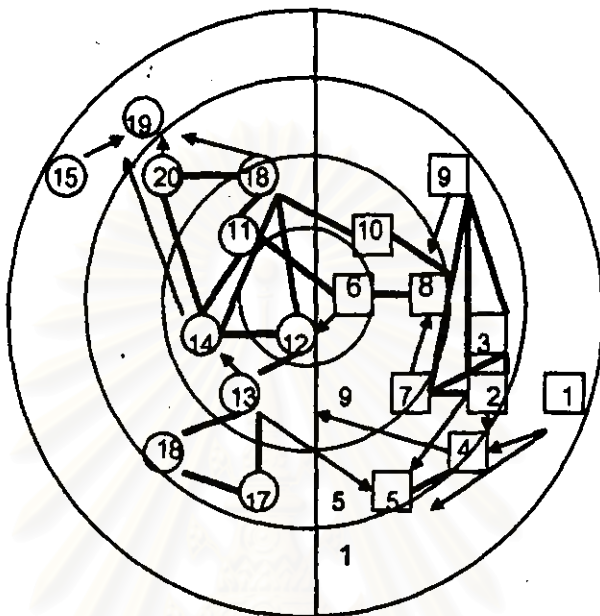
4) ลากเส้นตรงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย

5) การไม่เลือกหรือการปฏิเสธเพื่อน ลากเส้นตรงแสดงความสัมพันธ์โดยใช้

สัญลักษณ์ —— แทน การปฏิเสธของนักเรียนในชั้นเรียน

จากการทำสังคัมมิตีของ Mr.Young แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการใช้ตารางเมทริกซ์ มาสร้างเป็นแผนภาพสังคัมมิตี จะทำให้เห็นความสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียนชายและนักเรียนหญิง และความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 3 การเลือกและปฏิเสธ เพื่อนที่ทำงานร่วมด้วย (ข้อมูลจากตารางที่ 3)

○ หญิง

□ ชาย

— เลือกซึ่งกันและกัน

→ ปฏิเสธ

โรงเรียน Central

ชั้น 5A

ครูประจำชั้น F.R. Young

วันที่ 4/25/57

การตีความหมายจากแผนภาพสังคมมิติพบว่า

ดาว คือ นักเรียนเลขที่ 6 และ 12 ซึ่งอยู่บริเวณศูนย์กลางของแผนภาพสังคมมิติ นักเรียนหญิง เลขที่ 12 ได้รับเลือกจากเพื่อน 5 คน และนักเรียนก็เลือกเพื่อนทั้ง 5 คน เช่นกัน ส่วนนักเรียนชายเลขที่ 6 ได้รับเลือกจากเพื่อน 4 คน เป็นนักเรียนหญิง 2 คน นักเรียนชาย 2 คน ซึ่งนักเรียนก็เลือกเพื่อนทั้ง 4 คน เช่นกัน และนักเรียนได้ปฏิเสธนักเรียนหญิงเลขที่ 12 ผู้โดดเดี่ยวและผู้ถูกทอดทิ้ง คือ นักเรียนหญิงเลขที่ 15 และ 19 นักเรียนชายเลขที่ 1 จะเห็นว่านักเรียนในห้องเรียนนี้แบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มย่อย ส่วนใหญ่ นักเรียนจะเลือกซึ่งกันและกัน

1.7.3 การวิเคราะห์ฐานะทางสังคมมิติโดยใช้ดัชนีการวัด

เพื่อการเปรียบเทียบสถานภาพทางสังคมมิติของแต่ละบุคคลโดยใช้ตารางเมทริกซ์ ก็จะสามารถบอกได้ว่าใครเป็นดาว หรือเป็นผู้นำของกลุ่มในสถานการณ์นั้น แล้วยังสามารถบอก ความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมมิติของแต่ละคนได้ โดยการคำนวณฐานะทางสังคมมิติ ของ แต่ละคน โดยการคำนวณฐานะทางสังคมมิติของบุคคลในกลุ่มแล้วสามารถนำมาผลที่ได้มา เปรียบเทียบเพื่อทดสอบความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมมิติของแต่ละบุคคล

$$\text{ฐานะทางสังคมมิติ} = \frac{\text{จำนวนครั้งที่สมาชิกแต่ละคนถูกเลือก}}{\text{จำนวนสมาชิกในกลุ่ม} - 1}$$

หากต้องการทราบว่าสมาชิกภายในกลุ่มส่วนใหญ่จะเลือกซึ่งกันและกันมากน้อย เพียงใดคำนวณได้จาก ดัชนีการเลือกกันภายในกลุ่ม

$$\text{ดัชนีการเลือกภายในกลุ่ม (group cohesion)} = \frac{\text{จำนวนครั้งที่สมาชิกเลือกซึ่งกันและกัน}}{\text{จำนวนสมาชิก} \times \text{จำนวนตัวเลือก}}$$

เช่น จากตารางที่ 3 ที่ได้จากการทำสังคมมิติของ Mr.Young ในสถานการณ์การเลือก เพื่อนที่จะทำงานด้วย สามารถคำนวณดัชนีการเลือกภายในกลุ่ม ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ดัชนีการเลือกภายในกลุ่ม (group cohesion)} &= \frac{50}{100} \\ &= 0.5 \end{aligned}$$

แสดงว่าสมาชิกภายในกลุ่มประมาณครึ่งหนึ่งมีการเลือกซึ่งกันและกัน

(Gronlund' 1959 and K.M.Evan' 1966)

1.8 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทางสังคมมิติ

1.8.1 ความเที่ยงของแบบวัดทางสังคมมิติ

โดยทั่วไปความเที่ยงจะดูได้จากความสอดคล้องของการวัดของผลการตอบ สำหรับสังคมมิติจะพิจารณาถึงความสอดคล้องของการวัดได้ 3 วิธี ดังนี้

1) สัมประสิทธิ์ความสอดคล้องภายใน (Coefficient of internal consistency) วัดโดยเปรียบเทียบผลจากวิธีการแบ่งครึ่ง (Split-half method) โดยวัดจากคะแนนในส่วนที่ 1 และ ส่วนที่ 2 ซึ่งอาจจะแบ่งเป็นข้อคู่หรือคี่เรียกว่า odd-even มาหาความสัมพันธ์กัน เช่น ในแบบสอบถามโครเอเชีย ซึ่งมีการกำหนดข้อคำถามที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในแบบวัด สามารถคำนวณหาค่าความเที่ยงได้โดยแบ่งครึ่งข้อสอบหรือแบ่งข้อสอบตามข้อคู่หรือคี่เป็น 2 ส่วนแล้วนำคะแนนทั้ง 2 ส่วนมาหาความสัมพันธ์ โดยไม่ต้องทำการทดสอบซ้ำอีกครั้ง

2) สัมประสิทธิ์ความคงที่ (Coefficient of stability) โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากการทดสอบที่กระทำต่างวาระกัน เรียกว่า Test - retest method โดยการนำเอาคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบทางสังคมมิติทั้ง 2 ครั้งมาหาความสัมพันธ์โดยใช้วิธีการของ Pearson product moment ควรทำการทดสอบซ้ำภายในเวลาไม่เกิน 10 วัน และใช้กลุ่มประชากรเดิมจึงจะให้ค่าความสัมพันธ์ที่มีความคงที่

3) สัมประสิทธิ์คู่ขนาน (Coefficient of equivalence) โดยจะวัดในสิ่งเดียวกัน แต่ข้อคำถามจะมีลักษณะเทียบเคียงกัน ซึ่งอาจใช้วิธีการวัดโดยใช้แบบสอบคู่ขนาน (Equivalent-forms) ในการหาค่าสหสัมพันธ์ เช่น ในการสร้างแบบวัดทางสังคมมิติ 2 ฉบับ ที่มีลักษณะของข้อคำถามที่คล้ายคลึงกันและวัดในเรื่องเดียวกันไปทำการวัด แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากแบบวัดทั้ง 2 ฉบับมาหาความสัมพันธ์กัน โดยใช้กลุ่มประชากรเดียวกันในการวัด

วิธีการทั้ง 3 วิธี ที่กล่าวมานี้ จะให้ค่าความสัมพันธ์ของคะแนนการวัด ซึ่งสามารถแบ่งความสัมพันธ์เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าสหสัมพันธ์ ตั้งแต่ 0.00 - 0.30 อยู่ในระดับต่ำ

ค่าสหสัมพันธ์ ตั้งแต่ 0.31 - 0.70 อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าสหสัมพันธ์ ตั้งแต่ 0.71 - 1.00 อยู่ในระดับสูง

ในการตรวจสอบความเที่ยงที่ใช้ในการทดสอบทางสังคมมิติ ค่าสัมประสิทธิ์ในการทดสอบอาจนำไปพิจารณาพร้อมกับการทดสอบทางสังคมวิธีการอื่น เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคม การวัดบุคลิกภาพ การวัดพัฒนาการทางสังคม เพื่อยืนยันผลของความเที่ยงในการวัดอีกครั้ง (Gronlund, 1959)

ข้อควรระวัง การตรวจสอบความเที่ยงของสังคมมิตินั้น เราจะต้องระลึกเสมอว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลจะมีการผันแปรไม่คงที่ตายตัวเหมือนข้อทดสอบอื่น และยิ่งไปกว่านั้น ผู้ทดสอบก็อาจจะกำหนดให้ข้อมูลผันแปรไปในทิศทางใดก็ได้ที่ต้องการ ถ้าหากจัดบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เช่น ในการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางสังคมบางชนิด ครูอาจทำให้เด็กที่

ได้คะแนนต่ำกลายเป็นผู้ที่ได้คะแนนสูงก็ได้ อีกประการหนึ่งของการตรวจสอบความเที่ยงของ แบบวัดสังคมมิติ คือ ในการทดสอบ 2 ครั้ง คะแนนของบุคคลที่ได้รับอาจเท่าเทียมกัน แต่ทว่าความสัมพันธ์ที่เขามีนั้นอาจเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง เช่น นาย ก. อยู่ในกลุ่มคน 40 คน อาจได้รับคะแนน 20 คะแนน จากการทดสอบครั้งแรก และในการทดสอบครั้งที่ 2 เขาอาจได้รับเลือกมีคะแนนเท่าเดิม คือ 20 คะแนนจากบุคคลอีก 20 คนที่ไม่ได้เลือกเขาเลยในครั้งแรกก็เป็นได้ ดังนั้นในการตรวจสอบความเที่ยงของแบบวัดทางสังคมมิติจึงต้องพิจารณาทั้งค่าของคะแนนการวัดและลักษณะของการเลือกของผู้ตอบในแต่ละครั้งของการวัดด้วย (นวลศิริ เป่าโรหิตย์, 2518)

จากการวิเคราะห์ความเที่ยงของการวัดทางสังคมมิติ พบว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อค่าความเที่ยงของผลที่ได้จากการทำสังคมมิติ เช่น ระยะห่างของเวลาที่ทำการทดสอบสังคมมิติ อายุของผู้ตอบ จำนวนตัวเลือกที่กำหนดให้ ความคุ้นเคย และพบว่า

1) ความเที่ยงของผลที่ได้จากการทดสอบทางสังคมมิติจะลดลงเมื่อระยะห่างของเวลาในการทดสอบเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาของ Moreno (1953) พบว่าการวัดทางสังคมมิติ จะมีความคงเส้นคงวาในช่วงระยะเวลาประมาณ 7 - 10 วัน

2) ความเที่ยงของผลที่ได้จากการทดสอบทางสังคมมิติจะเพิ่มขึ้น เมื่ออายุของสมาชิกในกลุ่มมากขึ้นตามวัยและวุฒิภาวะของสมาชิก

3) ฐานะทางสังคมมิติในสถานการณทั่วไประบบบุคคลจะมีความคงที่มากกว่าฐานะทางสังคมมิติในสถานการณที่มีความเฉพาะเจาะจง

4) ฐานะทางสังคมมิติที่วัดได้จากหลาย ๆ สถานการณ จะมีความคงที่มากกว่าฐานะทางสังคมมิติแบบสถานการณเดียว

5) ในสถานการณที่กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 5 ตัวเลือก ผลที่ได้จะให้ค่าความเที่ยงสูงกว่าสถานการณที่กำหนดตัวเลือกที่เลือกได้ 2-3 ตัวเลือก Moreno ได้ทำการรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับสังคมมิติ โดยศึกษาถึงจำนวนตัวเลือกที่เหมาะสมกับสมาชิกแต่ละวัยพอสรุปได้ดังนี้ เด็กที่อยู่ในระดับก่อนประถมศึกษจะสามารถตอบแบบวัดทางสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ต่ำกว่า 3 ตัวเลือก ได้ดีและมีความคงที่ในการตอบ สำหรับเด็กในระดับประถมศึกษาจะสามารถตอบแบบวัดสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ ตั้งแต่ 3 ตัวเลือกขึ้นไป ได้ดีและมีความคงที่ในการตอบสูง และเด็กที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาจะสามารถตอบแบบวัดสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 5 ตัวเลือกได้ดี และมีความคงที่ในการตอบสูง

6) โครงสร้างทางสังคมของกลุ่มทั่วไป มีแนวโน้มที่จะมีความคงที่สูงกว่าโครงสร้างของกลุ่มที่เฉพาะเจาะจง

7) สถานภาพทางสังคม เช่น ความเป็นผู้นำในกลุ่ม และเป็นผู้โดดเด่นในหลาย ๆ สถานการณ์จะมีความคงที่มากกว่าสถานภาพทางสังคมจากการทดสอบเพียงสถานการณ์เดียว (Gronlund, 1959 and K. M. Evan, 1966)

1.8.2 ความตรงของแบบวัดทางสังคมมิติ

ความตรงของสังคมมิตินั้นมักจะได้จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ที่ผู้ตอบตอบกับความสัมพันธ์ในสถานการณ์จริง ซึ่งถ้าแบบวัดสังคมมิติมีความตรงแล้วเราจะได้ค่าสหสัมพันธ์ที่สูงระหว่างการตอบและสถานการณ์จริง แต่ถ้าค่าสหสัมพันธ์ที่วัดได้มีค่าเพียง .5 เราไม่สามารถตัดสินได้ว่าผลที่ได้มีความตรงหรือไม่ ถ้าไม่คำนึงถึงสภาพที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันหมายความว่าคำถามในสังคมมิตินั้น ถ้าเราถามเพียงว่า "ถ้าเป็นไปได้ท่านต้องการเล่นกับผู้อื่นมากที่สุด" เด็กชาย ก. อาจจะเลือกเด็กชาย ข. อันดับหนึ่ง แต่เมื่ออยู่นอกห้องเรียนในสถานการณ์จริงเด็กชาย ก. อาจไม่ได้เล่นกับเด็กชาย ข. ก็เป็นไปได้ ทั้งนี้สาเหตุอาจมาจากสภาพแวดล้อมผลักดันให้เขาไม่สามารถเป็นเพื่อนเล่นกับบุคคลที่เขาเขียนว่าต้องการได้

ในการค้นคว้าความตรงทางสังคมมิตินี้ นักจิตวิทยา Byrd ได้ทำการศึกษาร่วมมือไว้อย่างละเอียด โดยเรานำเอาตัวเลือทางสังคมมิติมาหาความสัมพันธ์กับตัวเลือกในสถานการณ์จริง เขาใช้เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในการตอบคำถาม เกี่ยวกับความต้องการเล่นกับเพื่อนคนใดมากที่สุด ต่อมาหลังจากนั้นได้ 8 สัปดาห์ เขาให้โอกาสเด็กได้เลือกเพื่อนที่ตนต้องการเล่นจริง ๆ และให้ข้อทดสอบเดิมกับเด็กกลุ่มทดลอง ผลปรากฏว่า สหสัมพันธ์มีดังนี้

แบบทดสอบครั้งแรก และการเลือกเพื่อนจริงมีค่าสหสัมพันธ์ .76

แบบทดสอบครั้งที่สอง และการเลือกเพื่อนจริง มีค่าสหสัมพันธ์ .80

แบบทดสอบครั้งที่สาม และการเลือกเพื่อนจริงมีค่าสหสัมพันธ์ .89

นอกจากนี้มีการค้นคว้าของนักจิตวิทยาชื่อ Gronlund เกี่ยวกับเรื่องความตรงของคะแนน โดยเขาใช้วิธีเปรียบเทียบคะแนนข้อทดสอบกับการตัดสินจากภายนอก โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างฐานะทางสังคมมิติของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้จากสถานการณ์จริง กับการตัดสินของครู ปรากฏค่าตั้งแต่ .26 - .83 ค่าเฉลี่ย .59 Gronlund ได้ทำการวิเคราะห์ ความแตกต่างที่เกิดขึ้นในการเปรียบเทียบอย่างละเอียดและสรุปผลว่า การใช้วิธีการตัดสินจากภายนอกเพื่อ

หาค่าความจริงนั้นได้ผลไม่เพียงตรง เนื่องจากมีข้อมูลเช่น อคติ ความพึงพอใจส่วนตัวเข้ามามีบทบาทในการตัดสินมาก

เนื่องจากการวัดทางสังคมมิติเป็นการวัดเกี่ยวกับ พฤติกรรม ความรู้สึกของบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้น การตรวจสอบความจริงจะสามารถทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้ตอบ หรือการสัมภาษณ์เพื่อนในชั้นเรียนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูผลได้จากการทำสังคมมิติกับสภาพที่เป็นจริงหลาย ๆ วิธี การตีความหมายและการสรุปผลจากข้อมูลทางสังคมมิติ ควรศึกษาค้นคว้าร่วมกับเครื่องมืออื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงและจะทำให้ตีความหมายของข้อมูลได้ตรงกับสภาพที่แท้จริง (Gronlund, 1959 and K. M. Evan, 1966 และนวลศิริ เปาโรหิตย์, 2518)

ตอนที่ 2 พัฒนาการทางสังคมของเด็ก

ช่วงวัยของเด็กที่มีอายุระหว่าง 6 - 15 ปี เป็นวัยที่เด็กใช้เวลาอยู่ในระบบโรงเรียนและครอบครัวเท่า ๆ กัน การที่จะศึกษาถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กจึงต้องพิจารณาทั้งในเวลาที่อยู่ในบ้านและโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีความสำคัญมากในการพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะพัฒนาการด้านสังคม ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นในโรงเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จากการศึกษา พบว่า เด็กที่มีอายุระหว่าง 6 - 15 ปี สามารถแบ่งระยะพัฒนาการทางสังคมของเด็กเป็น 3 วัย คือ

2.1 พัฒนาการทางสังคมของวัยเด็กตอนกลาง (6 - 9 ปี)

เมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนบางคนอาจมีปัญหาในการคบเพื่อนฝูงอยู่บ้างทั้งนี้แล้วแต่การอบรมที่ได้จากที่บ้าน ถ้าเคยให้โอกาสได้เล่นกับเด็กอื่น ๆ เด็กก็จะไม่รลาคกลัว ไม่อายเพื่อนใหม่ การปล่อยให้เด็กเล่นกับเพื่อนสมมุติอยู่เสมอ จะทำให้ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ยากเมื่อเข้าโรงเรียนแล้ว เพราะเพื่อนเล่นสมมุตินั้นไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ให้เด็กรู้ว่าตนควรทำอย่างไร เมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น การเล่นในวัยนี้ส่วนมากมักจะทำเอาแต่ใจตนเองและต้องการเอาชนะผู้เดียว เมื่อโตขึ้นจึงค่อย ๆ รู้จักยอมรับฟังและทำตามความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย เด็กชายจะชอบกิจกรรมที่มีโอกาสได้เคลื่อนไหวทั้งตัว ส่วนเด็กหญิงชอบกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้กำลัง

สิ่งที่ช่วยให้เด็กปรับตัวทางสังคมได้ดี คือ

1) ประสบการณ์ทางบ้าน เด็กที่สามารถปรับตัวได้ดีที่โรงเรียนคือ เด็กที่เติบโตขึ้นในครอบครัวที่มีบรรยากาศอบอุ่น เป็นมิตร พ่อแม่แสดงความรักและยอมรับเด็ก ไม่ละเลยที่จะส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดีให้แก่เด็ก เด็กที่มีบุคลิกภาพที่ดี จะเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง มีทักษะในการใช้อวัยวะเคลื่อนไหวดี อารมณ์ดีแจ่มใส โอบอ้อมอารีและให้ความร่วมมือแก่หมู่คณะ เป็นผู้ที่มีเพื่อนมาก เข้ากับผู้อื่นได้ไม่เป็นที่รำคาญของเพื่อน

2) สนามที่เด็กวิ่งเล่น สนามนอกจากเป็นที่ที่ให้เด็กวิ่งเล่นและทำกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานแล้ว ยังเป็นที่ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ในการที่เด็กเมื่อเล่นกันกันมีการทะเลาะวิวาท ชมชู่ เพราะเด็กยังมีความคิดถือเอาตนเองเป็นใหญ่ แต่อย่างไรก็ดีการแสดงความรักก้าวร้าวและแย่งชิงกันของเด็กเป็นสิ่งที่จำเป็นเหมือนกัน เพราะช่วยให้เด็กเรียนรู้การศึกษาสิทธิของตน เป็นการก้าวไปสู่การพึ่งตนเองและการเรียนรู้เรื่องการทำคนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป บทบาทของครู ครูในระดับประถมศึกษาที่มีบทบาทมากที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมเป็นผู้ที่ช่วยให้เด็กเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ต่อพ่อแม่ ผู้ใหญ่และเด็กวัยเดียวกัน ครูเป็นผู้ที่ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ได้เรียนรู้วิธีการตลอดจนการเป็นทั้งผู้ชนะและผู้แพ้ที่ดี (อวีวรรณ กินาวงศ์, 2533)

2.2 พัฒนาการทางสังคมของวัยเด็กตอนปลาย (10 - 12 ปี)

กลุ่มเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับเด็กวัยนี้ เด็กจะรู้สึกเป็นเจ้าของและซื้อสัตย์ต่อกลุ่ม มีพฤติกรรมที่เหมือนกลุ่มทั้งการแสดงออกทางกาย วาจา และการแต่งกาย เด็กชายจะรักษาความสนใจที่มีต่อกลุ่มไว้มากกว่าเด็กหญิง เด็กวัยนี้ต้องการเพื่อนมากและต้องการเพื่อนประเภทที่ไว้วางใจได้ มีอารมณ์คล้ายคลึงกัน ไม่ยอมอยู่คนเดียว ไม่ชอบเล่นกับวัตถุเหมือนสมัยยังเด็กอยู่ ชอบเล่นกับบุคคลเป็นกลุ่ม เด็กชายชอบเล่นใช้กำลังกล้ามเนื้อและกีฬา มีกฎเกณฑ์ ส่วนเด็กหญิงชอบเล่นกับเพื่อนสนิทเพียง 2 - 3 คน

ในด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว พบว่า เด็กชายไม่มีใครใกล้ชิดกับพ่อ ส่วนเด็กหญิงจะใกล้ชิดกับพ่อกว่าแม่และเข้ากับพี่น้องได้ดีกว่า เนื่องจากเด็กวัยนี้เด็กหญิงจะมีความเจริญทางวุฒิภาวะ (Maturation) ได้เร็วกว่าเด็กชายทำให้เด็กหญิงเริ่มสนใจเด็กชายเร็วกว่า รู้จักแต่งกายมากขึ้นและเอาใจใส่เรื่องราวของเด็กชาย แต่เด็กชายยังไม่สนใจ ซึ่งทำให้เด็กคิดว่าตนมีการสังคมไม่ดีพอ จังหวะนี้ผู้ใหญ่จึงควรให้ความกระแຈ่งแก่เด็กด้วย (อวีวรรณ กินาวงศ์, 2533)

2.3 พัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่น (อายุ 13 ปีขึ้นไป)

ความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กวัย 13 ปี พบว่า มักชอบอยู่ตามลำพัง ทั้งนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงภายใน ร่างกาย อารมณ์ และความคิด ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเข้าสังคมด้วยแต่ก็ไม่ได้เป็นดังนี้เสมอไป การที่เด็กไม่ชอบรวมกลุ่มกับสมาชิกในครอบครัว อาจเป็นเพราะต้องการอิสระที่จะทำงานตนเอง และต้องการอิสระจากกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกันมากขึ้นอีกก็ได้ เด็กวัยนี้ไม่ได้ทำตามอย่างเพื่อนอย่างมีเหตุผลเสมอไปเหมือนวัยที่ผ่านมา แม้ว่าโดยทั่วไปเขายังคงทำตามสิ่งที่กลุ่มต้องการอยู่ เด็กวัยนี้มักจะหลบหนีที่นั้งมากกว่าที่จะหลบหนีจากพ่อแม่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเด็กวัยนี้มีความรู้สึกไว ไม่สามารถทนการรบกวนจากที่นั้งได้ เด็กชายมักชอบพี่ชายหรือน้องชายและชอบเลี้ยงดูน้องที่อายุต่ำกว่า 5 ปี และน้องก็ชอบเขาด้วย ถ้าพ่อแม่เข้าใจการเจริญเติบโตของเด็กวัยนี้ อาจจะหาช่องทางให้เด็กได้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ เช่น จัดหาสถานที่เพื่อให้เด็กมีที่อยู่เป็นส่วนตัว สามารถใช้ความคิดอย่างอิสระได้ ถ้าลองปล่อยให้เด็กไว้ตามลำพังบ้าง บางครั้งจะช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น เด็กชายที่มีอายุ 13 ปี จะมีความใกล้ชิดกับแม่มากกว่าพ่อ และเมื่ออยู่ต่อหน้าเพื่อน ๆ ไม่ชอบให้แม่ได้แสดงความรักเพราะกระดากอาย ส่วนเด็กหญิงเริ่มมีความสัมพันธ์อย่างอบอุ่นกับพ่อและนิยมพ่อ เมื่อเด็กอายุ 15 ปี เด็กหญิงเริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับแม่ เพราะไม่ชอบให้ลูกแต่งกายเป็นสาวหรือไม่พอใจที่ลูกกลับบ้านไม่ตรงเวลา เด็กชายมักจะชอบเที่ยวกลางคืนทั้งไม่ชอบอยู่ช่วยงานบ้าน ทำให้การเรียนมักเลวลง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้เป็นไปตลอดในวัยนี้

ความสัมพันธ์กับเพื่อน เด็กทั้งสองเพศมีความแตกต่างกันในเรื่องการคบเพื่อนเพศเดียวกัน เด็กหญิงเมื่ออายุ 13 ปี จะเริ่มมีเพื่อนเข้ากลุ่มเล็กลงกว่าเมื่ออายุ 12 ปี ส่วนมากมักคบกันประมาณ 2 - 3 คน และมีเพื่อนสนิท 1 คนที่จะบอกความลับได้ และมีเมื่ออายุประมาณ 15 ปี จะมีเพื่อนกลุ่มใหญ่ขึ้นกว่าเดิม ส่วนเด็กชายยังไม่มีเพื่อนสนิทเด็กต้องการที่จะทำกิจกรรมมากขึ้นทั้งในและนอกโรงเรียน ในด้านความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามนั้น เด็กหญิงจะรู้สึกว้าเด็กชายเริ่มมีความสนใจในตนเองเมื่ออายุ 14 ปี มักจะสนใจเด็กชายที่โตกว่า เนื่องจากมีวุฒิภาวะทางเพศ เร็วกว่าเด็กชายวัยเดียวกันนั่นเอง

โดยทั่วไปการสังคมของเด็กวัยนี้กว้างขวางขึ้นทั้ง 2 เพศและมีเหตุผลในการคบเพื่อนต่างเพศมากขึ้น คือ ไม่เพียงแต่คบเพื่อนที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงเท่านั้น แต่ยังคบเพื่อนที่ดูใจตน มีนิสัยร่าเริง เรียบง่าย หรือ สุภาพอ่อนโยน เป็นต้น กลุ่มของเด็กชายมักจะใหญ่กว่ากลุ่มของเด็กหญิง วัยนี้จะสนใจกีฬาเป็นวัยที่กลุ่มมีอิทธิพลต่อเขามาก เป็นวัยรวมพวก บางคนอาจทำตัวแปลกกว่าผู้อื่น เพื่อเรียกร้องความสนใจหรือมักใช้คำพูดแปลก ๆ

ส่วนผู้ที่เข้าหมู่เข้าพวกไม่ได้ มักจะหลบซ่อนไม่เข้าเพื่อนฝูง แอบไปอ่านหนังสือหรือทำงานอดิเรก หรือไม่ก็คิดฝันกลางวันคนเดียว คุรุมีบทบาทสำคัญที่จะต้องช่วยเหลือเด็กที่มีวุฒิภาวะทางสังคมต่ำให้มาก การให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นรากฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมในอนาคตด้วย ความต้องการที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนต่างประเทศเริ่มแสดงออกในวัยรุ่นตอนกลางเรื่อยไป การที่เด็กเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และพยายามจะช่วยเหลือผู้อื่นของเด็กวัยนี้ จัดเป็นวุฒิภาวะที่เจริญขึ้น รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับระหว่างเพื่อนในวัยเดียวกันดีขึ้น นับเป็นระยะสำคัญของ การแสดงวุฒิภาวะทางสังคมของเด็ก

เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลาย ลักษณะที่เจริญเติบโตทางสังคมอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การรู้จักคบเพื่อนที่ตนถูกใจ เช่น มีความสนใจและมีบุคลิกภาพคล้ายคลึงกับตน เมื่อเติบโตขึ้นมาชั้นนี้แสดงว่าเด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น จึงมักทำหรือแสดงความคิดไม่เหมือนกับคนอื่น ๆ เพราะเด็กต้องการจะเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ส่วนอิทธิพลของหมู่คณะก็ลดลง (สุชา จันทน์อม, 2529)

จากการศึกษาถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กในวัยเด็กตอนกลาง วัยเด็กตอนปลาย และวัยรุ่น พบว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็กมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อีริคสัน ที่ได้ทำการศึกษาถึงระยะพัฒนาการทางบุคลิกภาพและสังคมของเด็ก โดยแบ่งออกเป็น 8 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ความรู้สึกไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ (Sense of Trust VS Sense of Mistrust 0 - 2 ปี)

ในวัยนี้เมื่อทารกถือกำเนิดและพ้นจากความอบอุ่น ความรู้สึกประทับใจประหม่อม ในมดลูกต้องมาเผชิญกับโลกภายนอก ซึ่งอ้างว้างและโดดเดี่ยว ถ้าความต้องการของเด็กได้รับการตอบสนอง เด็กก็จะรู้สึกไว้วางใจและมีความมั่นคงทางจิตใจ เมื่อเขาได้รับอาหารเมื่อเขาหิว เขาได้รับความรักความอบอุ่น เมื่อเขาต้องการ แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับสิ่งที่ต้องการ เด็กก็จะกลายเป็นคนหวาดระแวง ตีนกั่ว และไม่ไว้วางใจใคร และความรูสึกนี้ก็จะพัฒนาขึ้นตามวัย ฉะนั้นบิดามารดา หรือ ผู้เลี้ยงดูเด็กในวัยนี้ควรคำนึงถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้พัฒนาการบุคลิกภาพของเขาสมบูรณ์และมั่นคง

ชั้นที่ 2 ความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองหรือสงสัยไม่แน่ใจในความสามารถของตน (Sense of Autonomy VS Sense of Doubt and Shame 2 - 3 ปี)

ถ้าในวัยทารกเด็กสามารถไว้วางใจมารดาของเด็กและสภาพแวดล้อมในชีวิตของเขา เด็กจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และเมื่อมีพัฒนาการในชั้นที่ 2 เด็กจะมีความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น สามารถที่จะใช้วิธีขยับเขยื้อนไหวได้ดี มีพัฒนาการทางภาษาดี สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ต้องการแสดงความเป็นอิสระ เช่น อยากรับประทานข้าวเอง แต่งตัวเอง ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งในวัยนี้ผู้ใหญ่ควรให้โอกาสเด็กได้แสดงความสามารถบ้าง โดยให้คำแนะนำอยู่ห่าง ๆ มิใช่ควบคุมพฤติกรรมทุกอย่าง ซึ่งอาจจะส่งผลให้พัฒนาการในระดับนี้ล้มเหลว และเกิดความสงสัยในตนเอง ไม่แน่ใจว่าตนมีความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้หรือไม่ หรือในทางตรงกันข้าม ถ้าบิดามารดาเร่งให้เด็กช่วยเหลือตนเองเร็วเกินไป ตั้งความคาดหวังไว้มากเกินไป ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการของเด็ก เพราะจะทำให้เขารู้สึกผิดที่ไม่อาจตอบสนองความต้องการของบิดามารดาได้ ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความไม่มั่นใจในตนเอง ไม่แน่ใจในความสามารถของตน ความรู้สึกสงสัยไม่แน่ใจในความสามารถของตนนั้นอาจเกิดขึ้นอีกหนึ่งกรณี คือ เด็กไม่เกิดความไว้วางใจในมารดาหรือผู้เลี้ยงดู เนื่องจากไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เมื่อเกิดความไม่ไว้วางใจในตัวมารดาหรือผู้เลี้ยงดู ก็จะทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความรู้สึกไม่แน่ใจในความสามารถของตน เนื่องจากไม่ได้รับการตอบสนองจากมารดาหรือ ผู้เลี้ยงดู

ขั้นที่ 3 การเป็นผู้ริเริ่มหรือรู้สึกผิด (Sense of Initiative VS Sense of Guilt 3 - 5 ปี)

ในพัฒนาการขั้นต้น ถ้าเด็กสามารถควบคุมตนเองได้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อพัฒนาการเข้าสู่วัยนี้ เด็กก็จะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เด็กจะพยายามแสดงความสามารถใหม่ ๆ ออกมา ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องจะเป็นการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก แต่ในทางตรงกันข้ามหากเด็กถูกตำหนิตัวตนทุกครั้งที่เขาไม่สามารถทำตามความคาดหวังของผู้ใหญ่ได้ ก็จะทำให้เขารู้สึกผิดและเกิดความไม่พอใจในตนเอง

ขั้นที่ 4 ความรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จหรือรู้สึกด้อย (Sense of Industry VS Sense of Inferiority 6 - 12 ปี)

เด็กในวัยนี้ได้ปะทะสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่มากขึ้น เช่น ประสบการณ์ในโรงเรียน ซึ่งได้แก่การฝึกทักษะต่าง ๆ หรือการปรับตัวทางสังคม เด็กวัยนี้ต้องการที่จะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนกระทำ เพื่อเขาจะได้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ถ้าเด็กประสบความสำเร็จ

ล้มเหลวบ่อย ๆ ก็จะทำให้เรารู้สึกว่าตนด้อยกว่าคนอื่น บิดามารดาและครูควรให้ความใกล้ชิด และคอยแนะนำสนับสนุนให้เขาได้ประสบความสำเร็จด้วยตนเองในหมู่เพื่อน ไม่ควรตั้งความคาดหวังในตัวเด็กสูงไป หรือเอาใจใส่ในกิจกรรมของเขาน้อยไป ถ้าเด็กได้รับความสำเร็จในวัยนี้ เราจะมีพัฒนาการทางสังคมและบุคลิกภาพที่ดีได้ในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 5 การรู้จักตนเองหรือไม่รู้จักตนเอง (Sense of Identity VS Sense of Identity Diffusion 12 - 17 ปี)

วัยนี้เป็นวัยที่เด็กเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว ร่างกายและสติปัญญาของเด็กมีพัฒนาการใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ บางครั้งการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนเด็กเกิดความไม่แน่ใจในตนเอง การรู้จักตนเองและการยอมรับคนจึงเป็นปัญหาที่สำคัญของเด็กวัยนี้ สังคมเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กทำให้เด็กในวัยนี้เกิดความวุ่นไม่แน่ใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เด็กวัยนี้ต้องทดลองปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เช่น การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทดลองบทบาทต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้ ตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงาน สร้างบทบาททางเพศของตน รู้จักการเป็นผู้นำผู้ตาม ซึ่งถ้าเด็กได้รับการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เด็กทดลองปฏิบัติอย่างเต็มที่ เด็กวัยนี้จะไม่มีปัญหาและสามารถค้นหาบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อที่จะได้รู้จักตนเองมากขึ้น แต่ถ้าเขาถูกขัดขวางหรือไม่ได้รับโอกาสที่เขาควรได้ เขาก็จะสับสนในบทบาทหน้าที่ รู้สึกว่าตนไม่มีคุณค่า ไม่มีจุดหมายที่แน่นอนในชีวิต ทำให้เขาไม่รู้จักตนเอง ซึ่งจะทำให้พัฒนาการในขั้นต่อไปมีแนวโน้มที่จะล้มเหลวตามไปด้วย

ขั้นที่ 6 ความรู้สึกว่ามีเพื่อนหรือความรู้สึกอ้างว้าง (Sense of Intimacy VS Sense of Isolation 17 - 21 ปี)

หลังจากที่เด็กผ่านเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว เด็กจะเริ่มเป็นสมาชิกที่มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเต็มที่ และกำลังเป็นวัยที่มุ่งมั่นต่อการทำงานและการได้อยู่ใกล้ชิดกับเพศเดียวกันหรือเพศตรงข้าม เพื่อเลือกหาคนที่คบกันได้อย่างสนิทสนม ซึ่งจะนำไปสู่ความผูกพันใกล้ชิดกับการแต่งงาน ความสำเร็จของพัฒนาการในวัยนี้ขึ้นอยู่กับความมั่นใจในตนเอง และพัฒนาการในระดับต้น ๆ ของเด็กประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ถ้าเด็กรู้จักตนเอง มั่นใจในตนเองอย่างแท้จริง เขาก็จะสามารถที่จะให้ความใกล้ชิดสนิทสนมอย่างจริงใจกับบุคคลอื่นได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กไม่ประสบความสำเร็จในพัฒนาการขั้นต้น เด็กก็จะไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่มีความพอใจในตนเอง ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นไม่ได้ ทำให้รู้สึกอ้างว้างและว้าเหว่

ขั้นที่ 7 ความรู้สึกผิดชอบแบบผู้ใหญ่หรือความรู้สึกเฉื่อยชา (Sense of Generativity VS Stagnation 22 - 40 ปี)

ในวัยนี้มนุษย์เริ่มมีความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่ คือ การแต่งงานและเป็นบิดามารดา นอกจากจะมีความรับผิดชอบในตนเองแล้ว ยังต้องรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นด้วย โดยเฉพาะบุตร คือ ต้องมีความรับผิดชอบที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิต บุคคลที่ได้รับความสำเร็จในพัฒนาการขั้นต้น ๆ มาก่อน จะรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักรับผิดชอบและมีความพอใจในฐานะและชีวิตของตน แต่ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ก็จะทำให้ขาดความไว้วางใจ รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถมีปมด้อยไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ไม่มี ความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมทำให้กลายเป็นคนเฉื่อยชา ขาดความกระตือรือร้นในการสร้างหลักฐานให้กับตนเองและครอบครัว

ขั้นที่ 8 ความรู้สึกมั่นคงและความรู้สึกท้ออาลัย (Sense of Ego Integrity VS Sense of Despair 40 ปีขึ้นไป)

ในวัยนี้เป็นวัยที่บุคคลควรได้รับความสำเร็จขั้นสูงสุดในชีวิต ถ้าเขาเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางบุคลิกภาพดีเรื่อย ๆ มา เขาก็จะประสบความสำเร็จและยอมรับความจริงในการเปลี่ยนแปลงตามวัย มีความสุขในชีวิตที่เป็นของตน มีความสุขุม ยอมรับการแก่ การเจ็บ การตาย ที่จะเกิดขึ้น แต่ถ้าในพัฒนาการระดับต้นเขาไม่ประสบความสำเร็จ เขาก็จะหมดหวัง ไม่พอใจในชีวิตที่ผ่านมา ไม่ยอมรับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่ เกิดความคับข้องใจเกิดขึ้น ท้อแท้และสิ้นหวัง ท้ออาลัยในชีวิต (ทวรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2530)

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเที่ยงของการวัดทางสังคมมิติ

งานวิจัยในประเทศไทย

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับสังคมมิติพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการประยุกต์ใช้วิธีการทางสังคมมิติเพื่อการศึกษาในด้านพัฒนาการทางสังคมของเด็กในโรงเรียน สำหรับการศึกษเกี่ยวกับความเที่ยงของสังคมมิติพบงานวิจัยเพียง 1 เรื่อง ซึ่งรายละเอียดดังนี้

ปนัดดา อิงคะประดิษฐ์ (2532) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสอดคล้องของผลการวัดทางสังคมมิติที่วัดด้วยแบบวัดสังคมมิติที่มีข้อคำถามแบบเจาะจงกับไม่เจาะจงสถานการณ์สังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า แบบทดสอบทั้งสองชนิดมีความสอดคล้องกันในระดับสูง ไม่ว่าจะใช้วิธีการถ่วงน้ำหนักตัวเลือกหรือไม่ถ่วงน้ำหนักตัวเลือก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .93 - .72 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (ปนัดดา อิงคะประดิษฐ์, 2532)

งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมมิติในต่างประเทศ พบว่า มีการศึกษาทั้งทางด้านการประยุกต์ใช้วิธีการทางสังคมมิติและด้านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งมีอย่างแพร่หลายใน ปีค.ศ.1940 - 1960 มีการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนกับเด็กทุกวัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ระดับประถมศึกษา

Hunt and Solomon (1942) ได้ทำการศึกษาเรื่องความคงที่และความสัมพันธ์ของสถานะภายในกลุ่มในการอยู่ค่ายระหว่างปิดภาคเรียนของกลุ่มเด็กชายจำนวน 23 คน อายุ 5 - 8 ปี ที่อยู่ค่ายระหว่างปิดภาคเรียนโดยกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 1 ตัวเลือก คำถามในการทดสอบคือ ผู้ที่ทำงานรอบในการอยู่ค่ายครั้งนี้คือผู้ใด โดยใช้ระยะเวลาในการทดสอบซ้ำ 1 สัปดาห์ และ 2 สัปดาห์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .70 - .95 ในเวลา 1 สัปดาห์ และมีค่า .42 - .84 ในเวลา 2 สัปดาห์ สำหรับกิจกรรมการอยู่ค่ายของเด็กอายุ 10 - 13 ปี จำนวน 30 คน โดยกำหนดตัวเลือกที่เลือกได้ 5 ตัวเลือก เมื่อเวลาผ่านไป 1 สัปดาห์ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการทดสอบมีค่า .77 (Hunt and Solomon, 1942 cited in Gronlund, 1959)

Bonney (1943) ได้ศึกษาถึงความถาวรของคะแนนฐานะทางสังคมมิติ และความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนสังคมมิติกับการตัดสินใจ โดยใช้เวลา 1 ปี และ 4 ปี

กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนเกรด 2 จำนวน 48 คน โดยจะตามศึกษาไปตลอด 4 ปีจนถึงระดับเกรด 5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .67 - .84 (Bonney, 1943 cited in Gronlund, 1959)

Bronfenbrenner (1945) ทำการศึกษาเรื่องการวัดโครงสร้างเกี่ยวกับฐานะทางสังคมและพัฒนาการของเด็ก โดยทำการศึกษาระยะเวลา 9 เดือนค่าเฉลี่ยที่ได้ระหว่างการทดสอบมีค่า .72 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะมีค่าต่ำสุดในการทดสอบช่วงเวลา 5 เดือน โดยกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ไว้ 3 ตัวเลือก เกณฑ์สังคมมิติด้าน การทำงานร่วมกัน การเล่นร่วมกัน และการนั่งใกล้ เมื่อเวลาผ่านไป 9 เดือน พบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตั้งแต่ .28 - .59 กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนเกรด 1 - 6 (Bronfenbrenner, 1945 cited in Gronlund, 1959)

Byrd (1951) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาคความตรงและความคงที่ของการเลือกในการทดสอบทางสังคมมิติกับนักเรียนเกรด 4 จำนวน 27 คน ในการเลือกเพื่อนร่วมชั้น โดยไม่จำกัดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้เมื่อเวลาผ่านไป 2 เดือน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการทดสอบมีค่า .89 (Byrd, 1951 cited in Gronlund, 1959)

Gronlund (1955) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของความคงที่ของฐานะทางสังคมในชั้นเรียนระหว่างการถ่วงน้ำหนักคะแนนและไม่ถ่วงน้ำหนักคะแนนฐานะทางสังคมมิติ กับนักเรียนประถมศึกษาจำนวน 9 ห้องเรียน ตั้งแต่เกรด 4 - 6 กำหนดจำนวนตัวเลือก 3 - 5 ตัวเลือก และใช้เกณฑ์ในการทำงานร่วมกัน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .75 เมื่อเวลาผ่านไป 4 เดือน ผลจากการถ่วงน้ำหนักและไม่ถ่วงน้ำหนักคะแนนปรากฏว่าผลที่ได้ไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด และพบว่า การเลือก 5 ตัวเลือกแบบถ่วงน้ำหนักมีความคงที่ของการเลือกมากกว่า การเลือก 3 ตัวเลือกที่ไม่มีการถ่วงน้ำหนักคะแนน (Gronlund, 1955 cited in Gronlund, 1959)

Bjersted (1956) ได้ศึกษาการแปลความหมายของคะแนนสังคมมิติในชั้นเรียนกับนักเรียนสวีเดน 3 ห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้เกณฑ์สังคมมิติด้านการทำงานร่วมกันพบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .82 เมื่อใช้เวลาในการตอบซ้ำห่างกัน 2 เดือน (Bjersted, 1956 cited in Gronlund, 1959)

ระดับมัธยมศึกษา

Nemstetter, Feld Stein and New comb (1938) ได้ทำการศึกษาถึงวิธีการในการตัดสินใจภายในกลุ่มสังคมกับเด็กชายอายุ 13 - 14 ปี ระหว่างการอยู่ค่ายปิดภาคเรียน โดยกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 5 ตัวเลือก เมื่อเวลาผ่านไป 2 วัน พบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .92 ลดลงเป็น .82 เมื่อเวลาผ่านไป 1 สัปดาห์ มีค่า .77 เมื่อเวลาผ่านไป 2 สัปดาห์ และ .71 เมื่อเวลาผ่านไป 3 สัปดาห์ (Nemstetter, Feld Stein and New comb, 1938 cited in Gronlund, 1959)

Northway (1947) ได้ทำการศึกษาเรื่องบุคลิกภาพและฐานะทางสังคมมิติ กับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงโตรอนโต ในช่วงระยะเวลาในการทดสอบห่างกัน 1 สัปดาห์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .90 และมีค่า .60 เมื่อเวลาผ่านไป 1 ปี (Northway, 1947 cited in Gronlund, 1959)

Eng and French (1948) ได้ทำการศึกษาถึงวิธีการตัดสินใจ ฐานะทางสังคมมิติ ของนักศึกษาหญิงในวิทยาลัยการบัญชีแห่งหนึ่ง โดยกำหนดให้เลือก 1) เลือกตอบได้โดยไม่จำกัดจำนวน 2) เลือกตอบได้ 5 ตัวเลือก 3) เลือกตอบได้ 3 ตัวเลือก เมื่อทำการเปรียบเทียบผลรองคะแนนฐานะทางสังคมมิติ ปรากฏว่าฐานะทางสังคมมิติจะแปรผันตามจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ ส่วนวิธีการจัดตำแหน่งในการเลือกไม่มีความแตกต่างกันมากนัก จากการเปรียบเทียบรายคู่ การทดสอบโดยไม่จำกัดจำนวนเป็นวิธีการที่มีความยุติธรรมมาก แต่จะมีข้อจำกัดในการตรวจสอบความตรงในการพิจารณาสถานะของบุคคลถ้าต้องการให้ได้ผลแน่นอนในการประเมินตัวเลือกจำนวนที่เลือกได้ 5 ตัวเลือกน่าจะให้ผลที่พอใช้ได้ในการวัดทางสังคมมิติ (Eng and French, 1948 cited in Gronlund, 1959)

Bretsch (1949) ทำการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 9 เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับความคงที่ของฐานะทางสังคมมิติด้านเพศของกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนเกรด 9 จำนวน 150 คน โดยกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 2 ตัวเลือกและเกณฑ์สังคม 6 เกณฑ์ ระยะเวลาในการทดสอบ 2 สัปดาห์ พบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .83 ในเด็กชาย และ .76 ในเด็กหญิง (Bretsch, 1949 cited in Gronlund, 1959)

Damrin (1949) ได้ทำการศึกษาดังขนาดของครอบครัวอายุ เพศ และตำแหน่งทางสังคมที่สัมพันธ์กับบุคลิกภาพกับนักเรียนหญิงเกรด 9 -12 จำนวน 156 คน โดยใช้เกณฑ์สังคมมิติ 5 เกณฑ์และกำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ 3 ตัวเลือก พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .86 ในช่วงระยะเวลาการทดสอบห่างกัน 8 สัปดาห์ (Damrin, 1949 cited in Gronlund, 1959)

Jenning (1950) ได้ทำการศึกษาดังความเป็นผู้นำและผู้โดดเด่นเกี่ยวกับนักเรียนหญิงจำนวน 133 คน ตั้งแต่อายุ 12 -16 ปี ซึ่งมีที่พักอาศัยอยู่ในนิวยอร์ก โดยให้เลือกผู้ที่จะทำงานร่วมกันทั้งรวมห้อง และผู้ที่ชอบน้อยที่สุด โดยไม่จำกัดจำนวนคำตอบ ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .93 และค่าตามที่เป็นคำถามปฏิเสธมีค่า .96 เมื่อเวลาผ่านไป 4 วัน และมีค่า .65 ในคำถามปฏิเสธ .66 ในคำถามทั่วไป ในระยะเวลา 8 เดือน (Jenning, 1942 cited in Gronlund, 1959)

Moreno (1953) ได้ทำการรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับสังคมมิติโดยศึกษาดังจำนวนตัวเลือกที่เหมาะสมกับสมาชิกแต่ละวัยพอสมควรได้ดังนี้ เด็กที่อยู่ในระดับก่อนประถมศึกษาจะสามารถตอบแบบวัดทางสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ต่ำกว่า 3 ตัวเลือก ได้ดี และมี ความคงที่ในการตอบ สำหรับเด็กในระดับประถมศึกษาจะสามารถตอบแบบวัดสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือกตั้งแต่ 3 ตัวเลือกขึ้นไปได้ดีและมีความคงที่ในการตอบสูง และเด็กที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาจะสามารถตอบแบบวัดสังคมมิติที่กำหนดจำนวนตัวเลือก 5 ตัวเลือกได้ดีและมีความคงที่ในการตอบสูง (Moreno, 1953 cited in Gronlund, 1959)

Wertheimer (1957) ได้ทำการศึกษาความสอดคล้องของการวัดทางสังคมมิติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในช่วงเวลา 20 เดือนเป็นนักเรียนชายจำนวน 100 คน และ นักเรียนหญิงจำนวน 100 คน ซึ่งจะมีครูประจำชั้นคนเดียวกัน กำหนดจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ให้ 3 ตัวเลือก ผลการศึกษาเป็นดังนี้

	8 เดือน	12 เดือน	20 เดือน
นักเรียนชาย	.67	.56	.69
นักเรียนหญิง	.72	.62	.62

(Wertheimer, 1957 cited in Gronlund, 1959)

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นที่น่าสังเกตว่ามีพัฒนาการเป็นช่วงๆส่วนใหญ่ การทำวิจัยจะศึกษาระยะยาว ใช้เวลาในการศึกษานาน และมีการใช้เกณฑ์สถานการณ์สังคม หลายเกณฑ์แตกต่างกันไป ซึ่งมีอย่างแพร่หลายในช่วง ปีค.ศ.1940 - 1960 เท่านั้น ทั้งนี้ อาจเนื่อง มาจากมีการศึกษาในทุกแห่งทุกมุมแล้ว อีกทั้งมีข้อจำกัดของการใช้สถิติวิเคราะห์และ การใช้ เครื่องมือวัดกับเด็กบางวัย เช่นในวัยเด็กตอนต้นหรือเด็กวัยอนุบาลที่ยังไม่สามารถอ่านและเขียน ได้ระกอบกับวิชาการทางด้านจิตวิทยาสังคม การเปลี่ยนแปลงจุดเน้นไปในด้าน การจัดการ การจัดองค์กรมมากกว่าการจัดการเกี่ยวกับองค์กรทางการศึกษา ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับสังคม มิติในระยะต่อมามีน้อย จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ตัวแปรที่มีส่วนสัมพันธ์กับความเที่ยงใน ด้านความคงที่ของการตอบทางสังคมมิติ ได้แก่ ระยะเวลาในการทดสอบวัยของผู้ตอบ จำนวนตัวเลือกที่เลือกได้ และลักษณะของเกณฑ์สังคมมิติ ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาการวิธีการทางสังคมมิติให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ในส่วนของการศึกษาตัวแปรด้าน การ กำหนดจำนวนตัวเลือกร่วมกับวัยของผู้ตอบมีงานวิจัยที่ทำการศึกษาน้อยมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็น ว่าน่าจะมีการศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างจำนวนตัวเลือกที่เลือกได้และวัยของผู้ตอบที่มีต่อผลการ วัดทางสังคมมิติ ประกอบกับสังคมปัจจุบันมีการพัฒนาตลอดเวลาดังนั้นการศึกษาพัฒนาการทาง สังคมจึงต้องศึกษาเป็นระยะตามไปด้วยเพื่อดูการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจนและเป็นแนวทางในการพัฒนาทฤษฎีทางสังคมมิติที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย